

Centre d'Etudes, de Recherche et de
Formation en Langues Africaines

TUUGNORDE JANNGINIRDE

NGAM BURDE HE'BINDAADE CIYNUGOL
TAYNAL III TELLINGOL MBAAWKAAJI

Novembre 2014

HUNORDE

Wallifii ndee deftere ko CERFLA (fedde nde wonaa laamuyankooore daraniinde, jan̄de, wiɗto e heblo e nder dem̄de afriknaaje. Faandaare mayre ko wonde artiroore hakkille walla tuugnorde ngam waɗde ngostondire miiɗooji e nder dente kam e heblo fa'tungo e taȳnal III tellingol mbaawkaaji toɗɗingal subaabe dente nokke, heyniibe pelle e waali-wuro'en.

Faandaare dee gostondire, ko semmbinde mbaawkaaji arɗiibe dente nokkuuji d̄ii, (subaabe, heyniibe pelle) e fannu tellingol mbaawkaaji e laamanteeri moȳfiri ngam daranaade kisnal moȳfal e dow potal dente nokke dee.

Taȳnal III tellingol mbaawkaaji ko d̄um mbaylaandi puɗɗiindi gila lewru Maars 2012, ngam baɗtinde laamu nguu e laamaabe bee mbele ina bura yiyaade ko'e mu'en e nder kisnal nokkuuji d̄ii.

1. Faandaare huubtidinnde deen gostondire.

Faandaare deen gostondire ko wallitde subaabe bee haa be mbaawa daraade e nder kisnal dente nokkuuji dee e fannu ciynugol taȳnal III ngam weebnude tawtoregol burngol moȳɗude e nder kisnal geɗe nokke dee haa teen̄ti noon e yettude jabbal bamtaare nokkuuji mabbe.

2. Paandale keeriide dee.

Paandaale keeriide dee d̄oo gostondire e hirjino njoopii ko dee geɗe garooje :

- Paamgol moȳɗol sard̄iiji taȳnal III tellingol mbaawkaaji;
- Kebindagol moȳɗol yimbe dente nokke dee nafooje tellingol mbaawkaaji;
- Paamgol no haaniri nii hol ko woni darnde gooto kala (subaabe, heyniibe, waali-wuro'en),
- Tawtoregol timmungol yimbe heyniibe burbe lollude e kisnal geɗe nokke dee.

NGARDIIKA

NODDITTE TEENTUDE

Leydi Senegaal ko leydi potal/demokaraasii :

Yubbo dawrugol Senegaal ko yubbo ngo ndimaagu mum hibbitii e leñol ngol nganndu-daa joodaniibe dum bee ko subaabe. Engol tuugnii e won e peeje hono dee doo :

- doosgal ngonka dowla kam e laamorde e dow potal ;
- cerndungol mbaawkaaji (mbaawka cihnoowa, mbaawka laawdinaaka, mbaawka ñaawoowa)
- dooftagol sardiiji bur-keewal kam e dooftagol hakkeoji bur-famdi ;
- kesditingol subngooji keewdi foodondiroobe, bellitiidi dooftiidi laawol, jubbule kam e laamorde , so dumunna kappaado oo timmii, (lomtondiral) ;
- Gardagol fotde : jojjande dowla kam e jaalal dooftagol laawol ;
- dooftagol hakkeoji yimbe/aadee kam e gonangol hoore mum ;
- biy-leydaagal : biy-leydi oo ardoto walla wona guudngol nguurdam renndo e po litik kam e faggudu.

Laamu dente nokke ina foti dooftaade doosde potal/demokaraasii limtaade dow dee. Laamanteeri moyfiri dente nokke dee ko denndaangal peeje moyfe kisnirde gede renndo fawaade e dooftagol tigi-rigi doosde, laabi kam e gollorde e nder Sarwiis Laamuji dente nokke.

Tabitingol tellingol mbaawkaaji e nder dente nokke dee, ina daminii nde subaabe bee njogotoo himme doftaade sardiiji, jabbe,peeje ballitooje e waali-wuro'en beee hollirde nafooje mabbe,yooltude hujjaaji mabbe kam e tawtingol mabbe bamtaare nokkere ndee

Alaa e sago laamiibe bee ngolloo haa be mbadta teeru (komiin oo) e falnde (departamaa oo) nokkuuji laamordi jogiidi nafaore tawa kadi edi ndokkira golle moyfe gondude e kisnal cejingal, udditingal tawa kadi tawtooregol waali-wuroyaagal ina wallita e bamtaare e baylugol nguurdam yimbe bee.

Laamanteeri moyfiri woni salndu bamtaare.Tellingol mbaawkaaji ko feere nde laamu nguu yetti ngam tottirde yoga e yoga e donje e mbaawkaaji mum dente nokke kebde ko'e mu'en dee.

Faandaare ndee woni joganaade gede ngenndi dee kisnal moyfal.

Ngam waawde tabitinde dii mbaawkaaji, subaabe nokke dee ina poti semmbineede mbele ebe laamoo, kisnal gede no fotiri nii.

Kisnal dawrugol moyfal gondungal e facciro jabbal yettingal taynande ngal e dow potal Kisnal laamanteeri moyfal pawingal e dow jikkondiral, kisnal sarwisaaji etaa siwil, ngaluuji yimbe e kopporeeje moyfe.

Kisnal moyfal bidsee oo e kopporeeje e dow kollitgol bidsee nokku oo gila to ebbugol e

subngo , ciynugol laabtungol gondungol e horo.

Bamtaare nokkuuji dñi ina aabnoo. Tellingol mbaawkaaji tabitngal e kisanal moyfal gede renndooji dñi ngonni jaale dee.

Subaabe dente nokke dee ina poti wadde e hakkillaji mabbe wonde ko kambe ngonni jagge bamtaare nokkuuji dñi.

E dow duum , be ngonni ko e nder bernde cooynande kese dee hono poolgu hare kisanal moyfal e dow potal nokkuuji dñi.

Ebe poti wallude yimbe bee e faamde e daranaade fotdeeji mabbe, horde golle yimbe be be cubii bee e waawde tawtineede e nder nguurndam mabbe, e bamtaare nokkuuji dñi

Ebe poti faamde wonde leydi Senegaal ndii ko jeyi denndaado. Kala nokku ina foti daraade e bamtaare e tuugnaade e mbaawkaaji mum. Tellingol mbaawkaaji hebataa hoore mum nde tawnoo gollantoo ko yimbe.

Denndaangal golle dee fof ina poti huccande timmondiral fa'de e bamtaare dente nokkuuji dee.

Dowla Senegaal ina jogii yi'annde fa'de e jabbe doftagol potal e Dowla dewdo laawol.

Tabitingol potal to tolno dente nokkuuji dñi ko ko himmi.

E dow tabitingol donje mabbe, subaabe bee ina poti wadde e hakkillaaaji mu'en dee doo gede:

- Wallitde yimbe bee e waawde hollitde nafooje mu'en, fotdeeji mu'en, tawtineede e jabbe yettirde tayhande e signude dum;
- ko be subaabe yimbe bee mbele ebe yetta tayhande gaddotooje dental nokku ngal e waawde safrude cadeele denndaade dee, fottitinde, feccude e hisnude ngaluuji denndaadi dñi e ñaawde hareeji baawooji arde.

Ebe poti wadtude hakkille e ;

- tawtingol waali-wuro
- yettude tayhande laabtude e dow potal dente nokkuuji dñi (ebbude peeje tawtinooje heen yimbe bee)
- daranaade kisanal moyfal denndaangal cenje dee fof (ngaluuji kopporeeje; ngaluuji yimbe, sarwisaaji ngenndi, moyfi, jetteteedi, njaru, batte e dow ustugol baasal)

Reentaade njeenaari (gergol):

- Njeenaari e dow golle kisanal sarwisaaji:
- Kaalisaaji dokketeedi e nder cogguuji kaborde walla sarwisaaji e poodfondiral to batte cubegol ngam dañde golle
- Naafigeegal, gollodiibe polotik, belsindagol bonngol ;
- Njeenaari e dow kisanal bidsee ;
- Tafde feere fotndore yimbe bee fof heen bannge ,to bannge godfo oo doftogol doosde dee, alaa e sago renndo heertiingo ngoo e sosiyetee siwiil oo kooloo laambe dente nokke dee ;
- Jabde yellitgol golle tawtoREGOL dental nokkere, wada feere haa yimbe bee koolondira, yowitaade e betooji (oditaaji) di sosiyetee siwiil wadi dñi.
- wadde bidsee yowitaade e kaandi dñi kam e damawuui yimbe to fannu yah-ngaraa, cellal, heblo, pinal, ebboore teeru e bamtaare faggudu.

Gollande yimbe bee kam e golloobe renndo e faggudu ina mballita e dañde ngartameeje teentude : naatgol e jokkondire duumotoode kam e golloobe bee, yeeso komin wuurngo kam e kala ko yowitii e faggudu makko; duum ko gede ballooje yēbtugol pellital kam e miijtale de ciwaa arde, golle peeje burde moyfude baɗanaade bamtaare duumiinde.

Subaabe ngaddii sarwisaaji e gede moyfē noototoode e ngoy'aaji denndaadi (jahruɗi, ndiyam cenidam).

Golle de dente nokke dee mbaɗi dee ngabbiti ko e : ndiyam, kuuraa, senaare (kurjuru kodorle, genaale, jehe, gaaraasuuji, betuwaaruuji)

Kisnal Etaa siwiil (kayit jibinande, kayit desgol, kayit maayde) ko gollal joganingal dental nokkere ngal faayida mawɗo.

E dow duum Etaa siwil ina woodtidina gonal neddo e hattan mum laawɗinaado (doosgal daringal). Dii doo sardiiji diɗi ko gede teentude ngam wadde neddo dariido oo tergal e nder nguurndam laawɗinaadam

Etaa siwil ina wallita neddo e jogaade baɗɗiɗi (fotde makko dañde innde e dow mbeelu, dooftagol nguurndam makko keeriidam dam dowla reeni).

Hooreejo teeru (Meer) oo woni ofiisee Etaa siwiil oo. Ina wadɗii mo yēbtude jantande jibinande, desgol kam e maayde, kañum e binnditongol majje e nder karneeji Etaa siwiil dee doo jantande walla ñaawooje. Ko kaŋko winndata, rokkirta, kayitaaji dee jantande e dee o winndi kala. Ko kaŋko seedtotoo dewlee dee. Omo waawi resndude golle Ofiisee Etaa siwiil dee, kukkuɓe e makko bee walla neddo goddo gollanoowo laamu mo o liggodtoo doon , gondo e njiimaandi makko .

Nafoore etaa siwil wonande Dowla (peewnugol doggi lime subngooji, kam e anndude keewal yimbe bee fof).

Komin oo, ko dental nokkere ko doosgal jinginal fotde cardinaado e ndimuyaagu to fannu kopporeeje.

Omo jogii bidsee mum. Omo waawi yēbtude pellital fawaade e tolno ngaluuji mum kam e hol no o huutortoodi ngam wadde baɗɗiɗi mum e depasuuji (fereeji) mum.

Badgol feere haa dañana hoore mum ngaluuji gollordɗi (finaasmaa) ina jeyaa e sardiiji balli-tooji tellingol mbaawkaaji dii yettaade faandaare .

Ina goongɗi wonde , dente teeru dee (kominaaji dii) ina poti jogaade ngaluuji jondɗi mbele ina mbaawaa huubtidinde depasuuji (fereeji) mu'en..

Dum ko depasuuji (fereeji) golle kam e golle bulnorde hono no dental nokkere ngal (komin oo) leniri bidsee mum oo.

Bidsee komin oo ko sardi tuugnordɗo fodoore e yamiroore ngartameeje e depasuuji mum e nder hitaande.

Sabu nafoore etaa siwil maantiniinde, Hooreejo (Meer) oo ina foti daranaade kisnal moyfal ngal kuutorgal bamtaare..

Kisnal moyfal joofii ko anndinoore paandaale laabtude, baɗotoode, betotoode, jetteteede e nder dumunna dottaado.

Dee paandaale mbaawiina jooforeede ngartameeje de yimbe bee daminii.

WON FIROOJI DII GOOMU KALFINAADO TAYNAL III

Nokku keertaado	Weertaano bamtaare, njuubbudi e kisanal, mbaawndi waylaade, heertaango fa 'de e ngonka e nder tottugol mbaawkaaji dilloobe e nokku mabbe tawa ina daminaa ina waawi addude jokkondiral hakkunde wodbe foodondiroobe, jaabtanaade be ngoyaaaji mu'en biy-leydiyanakaagal.
Ñiibnude hodorde	Dum noddii ko wadde jabbal tafngo kodki ñiibki. Duum ari ko heertitaade yebtande dawrugol fof'en tawa tafngo mum ko les ummortoo. Hannde dañde wune e nder ñiibnude hodorde fawi e budre wadtorde dilloobe nokku bee kañum e humpito mabbe fa'de sifaaji kesi kisanal laamanteeri e fannuujii keewdi.
Njeyaandi renndo	Denndaangal jokkondire yimbe renndo hakkunde mabbe walla e wodbe tawo dum tuugnii ko e newnoobe hakkunde mabbe ngam safrude ngoyaaaji mabbe e dow hebde ndimaagu mabbe tuugnaade e ngaluujii no yuuboniraa nii. Ina heboo e dumunna juutdo tawo ina yetti jannginde be e no be cifortoo tawo ko e nder jabbal jibinatngal jokkondire teewtude hakkunde yimbe walla pelle njahnata hakkunde mabbe .
Njuubbudi kodki	Denndaangal yebtande e golle badaade e dow sago ngam yuubinde nokku haa waawa huutoraade kodki kii e dow ko newii tawa yowitii ko e ngalu mum ngam waawde safrude ngoyaaaji hannde e janngo di renndo ngoo.
Bamtaare nokku hodorde	Ko jabbal moobde yimbe nokku bee ngam tafde e si'nude ebbo renndaango nokku oo ngam mahde mbo e ko duumi
Artirde yebtande dawrugol fof'en e kala kodorle	Addude peeje dawrugol fof 'en e dow ko jokkondiri e ko timmatini e nder nokkuuji hee haa dum walla renndo ngo dum toddii ngoo yi'de heen hoore maggo.
Heertaade golle dawrugol fof'en	Ngam burde labbitinde dawrande denndaade dee e kuutorde tammatoode dum dee.
Njuubbudi dille nokku oo	Tafde dental hakkunde renndooji dii ngam tiidnude jokkondiral e fannuujii fof ina naamnii njuubbudi ngostondiraandi wondude e piibondire fa'de e sifaaji laamanteeri kesri
Bamtaare nokku	Ko jabbal yebtangal e dow sago fa'de e nokku fawaade e kodki keertaaki ki yi'annde mum woni jabbal ngummorngal to lees, burngal doolnude ngaluujii/mbaawkaaji di jagonii hoore mum.
TUMMBERE BAMTAARE	Tummbere ina yuubina tuugnaade e ngaluujii tawateedi e nokku hee, ko dum nokku kawradinatdo faggudu waawndu jibinde golle tawo ko jogiide kattande tonngaade e duñata e muuya.

NAATIRDE

Leydi Senegaal, ina ummanii gila e jeytaare mum e hitaande 1960, tabitinde feere mum tellingol mbaawkaaji tawa ko e dow jabbal newingal

Ndee feere yettaande, faanditaa heen, ko sosde njubbudi laamanteeri kesiri pec-ciindi e dente nokke, tawa gootal heen fof ardinaa dum ko goomu ngu nganndu-daa sifaa mum e golle mum kala dottata dum ko sardi tawa ina heertanaa do foti doo haadde e nder leydi ndii.

Ko sardi oo lelnata peeje mawde tammbotoode njubbudi tellingol mbaawkaaji dñi.

Senegaal fudñi tellingol mum mbaawkaaji ko gila ko adii jeytaare mum e hitaande 1960, wondude e cosgol kominaaji Rifiska, Ndar, Gore kam e Dakaar. Tellingol mbaawkaaji ko dum sifaa laamanteeri pawindi e tottitgol yimbe bee mbaawkaaji yettude taynande e kala ko feewti e gedde nokke mu'en, maanaa cadeele mu'en keeriide.

FEERE TELLINGOL MBAAWKAAJI NDE SENEGAAL YETTI NDEE NO YAHRI

A. DAAWE TESKINIIDE TELLINGOL MBAAWKAAJI DEE

1904	Cosgol kominaaji dentudi
1955	Cosgol kominaaji di mbaawkaaji kakindiidi tuugnaade e sardi jowitiido e jubbitingol gure teeru e nder Afirik bannge hiraange gondo e les njiimaandi leydi Farayse
1966	Nanondiral e sardi gadano tammbiido jubbudu laamanteeri komin
1972	Mbaylaandi njubbudi laamanteeri leydi ndii e nokkuuji dii :Taynal I • Cosgol kominotee riiraluuji. Cargol dente nokke dee e nder leydi ndii fof • Tiidtingol wellitaare nokkuuji dii e dow puddagol wadtude gure dowri dee teeru • Gustugol wellitaare nokkuuji dii fawaade e cosgol kominaaji jogiidi mbaawka keeriika e nder gure laamorde diiwaan dee hono no kominaaji dentudi mba'no nii • Jamirgol Suuperefee oo bidsee kominotee riiraaluuji kesi dii
1990	Mbaylaandi : • Nandingol darnde kominaaji dii ha naatnora heen kominaaji godfi di mbaawkaaji keeriidi dii. • Jogagol Meeruuj Dakaar e kominaaji laamordi diiwaan dii mbaawka peewtuka e yamiroore bidseeji kam e kisal e laamanteeri kominaaji mu'en. • Ittugol kisal bidseeji e juude Suuperefee wadfa dum e juude Hooreebe Konsey Riiraal
1996	Mbaylaandi kesiri jubbudu laamanteeri leydi kam e nokke dee: Taynal II • Sardi keso tammbiido dente nokke dee to bannge njubbudi, laamanteeri, darnde e dillugol majje ; joofagol sifaa jotondiral joodamiibe laamu hakkunde mu'en e dente nokke dee ; nanondirgol sardi tammbiido dente nokke dee (kuulal tonngoode 96-06 ngal 22 lewru Marsa 1996) • Waylo -waylooji : - Badtugol diiwaan dental nokkere natta wonde tan nokku laamordo. - Cosgol heen ko wiyetee koo wuro teeru kam e cosgol e nder majji kominaaji biyeteedi ronndismaaji . • Tellingol mbaawkaaji jeenayi (09) dii e dente nokke dee. - Ittugol njiimaandi wadfa dum korgol bolol doftingol laawol caggal golle , horo idan golle ngoo lna heddii haa jooni kono ko ko dottaa do haadi won e fannuuji
2008	Pecce mawde laamanteeri leydi ndii. Cosgol jubbulu kese laamanteeri (departamaaji e ronndismaaji, kominotee riiraaluuji e kominaaji)
2009	Cosgol kominaaji kesi hakkunde kitaale 2009 e 2011.
2012	Puddogol siynude mbaylaandi taynal III

B. MBAYLAANDI TAYNAL III TELLINGOL MBAAWKAAJI

Ko tuugnaade e njakkande e binndannde janngaade dee fof, e beto dawrugol tellingol mbaawkaaji puddingol wadeede gila nde leydi ndii hebi hoore mum haa jooni, addani Hoo-reejo leydi ndii hono Persidaa Makky Sall, cubaado e lewru Marse 2012, miijaade dartaade betde jabbal tellingol mbaawkaaji e cejnde mum fof mbele ina maha gostondiral paamondirangal, ko hesdi heen woni tellingol mbaawkaaji jahdungol e fibnde e beydaare e nder ciy-nugol mum.

Hooreejo keso oo yetti jabbal mbaylaandi biyeteengal tayre III tellingol mbaawkaaji. Ndiin mbaylaandi ari ko e sahaa ciynugol ebbo yellitirgo Senegaal, wonngo tuugnorgal dawrugol faggudu e renndo. Hooreejo Leydi keso oo ina miji waylude ko heewi e nder jubɓule Dowla dee, e nder sardi tellingol mbaawkaaji, mbaylaandi kisal kopporeeje ngenndi e nder deeyre e nder fedde ngotaagu ngalu e faggudu nde afrik bannge hirmaange, mbaylaandi leydi

1. Feere e paandaale mbaylaandi taynal III

Ko toɗɗaa koo e taynal III ko ustude daawal hakkunde teeru e dowri mbele ina maha bamtaare leydi Senegaal fotnde e duumiinde e dow bure, e goodaade kala nokku

Taynal III noddi ko laamanteeri kesiri pawindi e dow jaale dɗi (2) teentude : fotndude ebbo dawrugol renndo ngoo e dow leydi ndii

Wondude e pibondire hakkunde Dowla oo e dente nokke dee to fannu ebbooji e kette leydeele dee

E nder mbaylaandi taynal III, ina anniya tayhude kuulal dowowal peewnugol leydi e ceern-dowal sifaaji sardiji ballondiral hakkunde Dowla e dente nokke dee

a) Cosgol goomuui karalle

Dowla oo sosii gomuu ngenndi tammotoongu, goomu karallaagal, fooyre kumpital e goomu karalle e goomuui baylirdi

b) Paandaale daminaade e mbaylaandi taynal III

Taynal III yidi ko yubbinirde Senegaal kette leydeele guurde, poodondirooje e tammotoode bamtaare duumiinde : semmbinde kaaldigal hakkunde sifaaji dillooɓe, kuubtingol gollal Dowla e dow wertaango leydi ndii kala

FAANDAARE E CUBOGOL TAYNAL III TELLINGOL MBAAWKAAJI

Laamu ngu 2012 ina jogii anniya moyfo e ñiibnugol gollal Dowla e dow leydi ndii (ngeereendi)

faandaare

Yubbinirde Senegaal kette leydeele guurde, poodondirooje e tammotoode bamtaare duumiinde tawa ina

- Fawaa e jubbondiral leydi ndii e lelngo laamu kesditinaangu
- Labbitingol mbaawkaaji hakkunde Dowla e dente nokke
- Cemmbingol gollondiral hakkunde dee doo jodle didi taynnooje
- Kesditingol kisal ngenndi leydi ndii won-dude e mbaylaandi kopporeeje nokke dee e yellitgol moyfyngol ngaluuji dii

kesum

- Ittugol diiwaan dente nokke, badtugol palde dente nokke
- Badtugol timmungol dente dowri dee e ronndismaaji dii teeruui
- Cosgol teeru e nder dente nokke ba'de no Ndakaaru, Cees mbele ina ittina mbaawkaaji teeruui dentudi dii
- Peccugol mbaawkaaji jeenayi tellinaadi haa doo dii, hakkunde dente nokke dididee hono falnde e teeru

2. Piible e kesum

PI'BLE

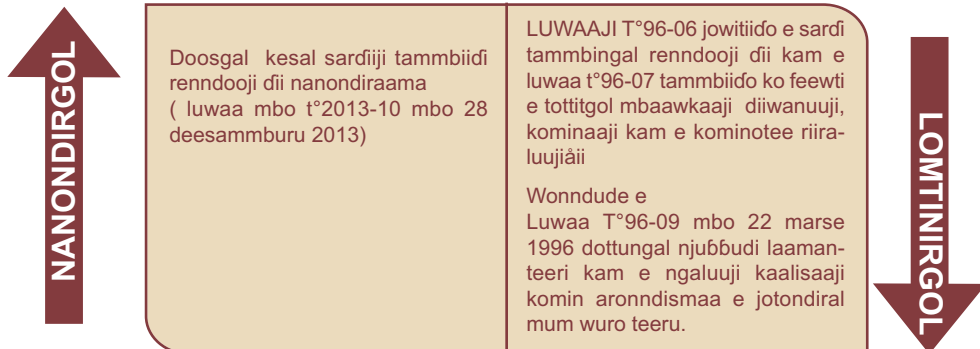
Woodtdinde piible tellingol mbaawkaaji

- Potal e dow sardi dente nokke dee e kadgol njiimaandi dentall nokku e godngal ngal;
- Yeewde fotndude tellingol mbaawkaaji e potal e tamgol mbaawkaaji
- Ittugol njiimaandi, dum woni dowla yamira won e golle dente nokke tawa ko won e majje tan dum joopii hono no sardi wi'ri nii
- Ngootaagu ngenndi, timmal e ndeenka keeri leydi ngenndi mum, Senegaal ko Dowla gooto tellitiido
- Feere ndee wi'i ko kala nde Dowla tellini mbaawkaaji e dente nokke dee, yo dum yahdu e ngaluuji timmudi ballitooji e ciynugol kaan mbaawka

KESUM

- Jabgol sardi kuubtodindo dente nokke ; kuula ngal tonngoode 2013-10 ngal 28 dee-sammburu 2013 lomtingal sardi dente nokke (kuual ngal tonngoode 1996)
- Badtugol e baylugol dente nokke dowri dee kala teeruui e dow wertaango leydi ndii kala
- Badtugol palde de dente nokke : naatnude falnde e nder lelngo dente nokke
- Ittugol diiwaan dental nokkere wadta dum nokku laamordo
- Cosgol teeruui joyi (5) wona Dakaar, Pikin ; Geejawaay, Rifska e Cees tawa ina wondi e mbaawkaaji teentudi
- Peccugol mbaawkaaji jeenayi tellinaadi haa doo dii, hakkunde dente nokke didi dee hono falnde e teeru (komiin)

3.NANONDIRGOL E DOOSGAL SARDIJI KUU'BTIDINNGAL TAMMBINGAL KISNAL RENNDOOJI 'DII

MBA'DI NJU'B'BUDI LELNAANDI KAM E DILLUGOL RENNDOOJI dñi ALLUWAL NJU'B'BUDI KUU'BTIDINNDI LEYDI NDII

SENEGAAL HUU'BTIDINIRII LEYDI MUM RENNDOOJI NOKKUUI'DII

RENNDOOJI 599		
KOMINAAJI 552	GURE TEERU 5	DEPARTAMAAJI 42

Renndooji dñi cawndoto Laamu nguu ngam daranaade bamtaare leydi ndii e kuuval. Gure teeru 5 dee : Ndakaaru, Cees, Rifiska, Pikini wonndude e Geejewaay, njogii ko mbaawkaaji keeriidi dottaadi kam e ngaluuji gammiraadi e nder Doosgal Sardiji Tammbiidi Kisnal renndooji dñi.

ALLUWAL NJU'B'BUDI RENNDOOJI (DENTE NOKKE) SENEGAL CAGGAL TAYNAL IITELLIGOL MBAAWKAAJI

Peccitagol dente dee		Dental nokkere	Nokku glaamordo	Goomu taynoowu	Tergal cihnoowal	Tergal badtiti-naangal Joodaniifo Laamu innde
Innde	Keewal					
Diiwaan	14	Alaa	Eey			Diiwaan
Departamaa	42	Eey	Eey	Konsej depar-tamantaal	Persidaa konsej depar-tamantaal	Departamaa
ronndismaa	122	Alaa	Eey			Aronndismaa
Komin	552	Eey	Alaa	Konsej minisipaal	Meer	Komin
Wuro Teeru	05	Eey	Alaa	Konsej de wiil	Meer	Wuro Teeru

DARNDE, GOLLAL KAM E DONNGAL NGAL DENTE NOKKE'DEE NDOONDII DEE

A. KOMIN OO

Komin ko dental nokkere, jaggiraangal no annama neddo joom fotdeejj potdi hormeede e nder renndo ngoo. Ngali renndini ko yimbe hoddube e nokku gooto e nder leede walla gure, jikkondirbe endam mahi dam e koddigal moyyal, daraniibe wallondirde ngam safrude ngoyaaaji mu'en, waawbe rentinde ngaluuji mu'en ngam yubbinde golle joganiidedum'en nafoore keeriide e nder renndo ngoo tawa ene yubbondiri haa jooni e ko nawrata leydi ndii yeeso.

Leede dee kam e gure dee ngoni ngooroondi njubbudi laamanteeri ndi nganndu-daa ko dekkere Laamu sifato no darnde mu'en poti wa'de nder duum.

Goodal kam e kebtinirgol komin

Meeri ina jaggiraa hono neddo jogiido gedal e nder sariyaaji Laamu nii.
Ngool doon jaggirgol to banngal sariya walla hono no neddo kilifa nii dum firti tan ko komin ko kam daranii kala ko feewti e entereeji (nafooje) **yimbe bee fof ko nganndu-daa ji'daa e entereeji yimbe heeriibe tan. Duum ko dee gede didi jibinta hono nii :**

Gede de yimbe gollotoobe heen bee walla konseyiiji dii mbaadata wonaa kañum'en ngaddatoo dum kono ko Meeri ndii e hoore mum gaddatoo dum. Maanaa, so tawii Meer oo yebtii gollotoodo siifondiree mum kontoraa, wonaa Meer oo e hoore mum wadada duum kono ko komin wadada duum.

Komin ina waawi ñaaw-deede

a) HOL KO WONI GOLLE KOMIN?

- Komin ko kañum hisnata gede mum.
- Komin ina jogii mbaawka yiilde gede mum kam e yii-loyaade ngaluji ballitooji dum e kala gollal ngal yebti ngam nawrude renndo mum ngoo yeeso.
- Meeri ndii ina jogii mabaawka yebtugol taynande.

- Mbaawka yebtugol taynande kono tawa edum yuurnitee mbele edum dooftii jamirooje laawol ngol .
- Meeri ndii ina jogii ko hevtinirtee
- Endi jogii innde, leydi mum to haadi kam e yimbe mum.
- Ko dekkere cosdo dum oo laawdinta innde nde komin oo rokkaa ndee . Koo odoon dekkere yamirta haa jooni wuro laamorgo komin oo kam e wertaango leydi mum ndii to ndi haadi.

14

2) Darnde gollantooBe meeri

Ina jogii nde ceerndeten donje subaabe e donje liggotoobe teeru. Subaabe bee njodanii ko yimbe bee, e dow duum yetta yettande e dow kuccam golle teeru. E dow ballal e nder donje mabbe e yettande mabbe, subaabe bee ina mbaawi huutondirde e huunde e liggotoobe teeru. Dum naamnii tan ko gooto fof faama hol ko woni darnde mum, kadi ballondiral tim-mungal wona hakkunde banngeeji didi fof

Goomu diisnondiral teeru	Hooreejo teeru	Diisnondirteebe teeru	Liggotoobe teeru
• joondanii e hisnata teeru • Ina huuftidini mbaawkaaji teeru, ina darii hakke baawde mum safrude goyaaji nokku oo • ina laamorii yettande e winndude e tabitinde peeje e ebbooji golle jumtude	• Kanjo woni doowoowo gadano wuro teeru. Darnde makko woni ko joodonaade denndaangal yimbe wuro teeru. -Dowde batuui teeru dii - Siifde dutturde e dow innde batu nguu -Rewindaade mbele yettande e taynande dee ina tabitinee -yananeede mbele ngaluui teeru kebaadi dii cankiraa ko no fotiri nii - O mo jogii hattan rewindaade, hoolkisaade horde ngardiigu nguu e golle liggotoobe bee,	• Diisneteebe teeru njogii mbaawka tan ko e nder batuui diisnondire, so woortii dum hay gooto e mabbe alaa mbaawka taynude huunde e dow innde nokkere teeru, walla jillude e nder ngardiigu nguu • Darde mabbe burde teertude ko tawtooreede batuui diisnondire teeru e daranaade naffooje yimbe bee e tawtooreede yettugol taynande • diisnondirteeboji dii ina mbaawi halfineede won e ceedtorde walla halfineede goomuui di batu diisnodiral nguu sosi	• Liggotoobe burbe teertude bee e nder teeru , ko be doo: koolaado kuubal, kalfinaado golle e kopporeeje, kalfinaado liggeyaji karalleeji • Ndii doo njubbudi leslesri ina waawi yaajde e nder teeruui mawdi walla arta e juude neddo gooto e nder renndooji dowri badtaani hannde dii teeruui - Dongle mabbe ina facciraa e nder derewol paccirgol golle. Koolaado kuubal darii ko darnde ngardiido teeru. jokkondire hakhunde goomu diisnondiral teeru e liggotoobe bee rewata ko koolaado kuubal oo

3) Mbaawkaaji teeru

Nokkuuji teeru ina njogii mbaawkaaji di goomu kuubtidinngu dente nokkuuji dowri dottani dumen. Subaabe bee mbaawi hisnude nokku teeru ko e dow doftagol sardi mo ji'daa e gol-lorgal keeringal baawngal lelnande hoore mum sardi kisnirfo beldo dum.

Doggol jeyiiji di nokku teeru waawi tuugnaade yetta taynannde

Cellal e gonal moyyal	Njubbudi leydi	Kopporeeje	Heblo
Senaare nokku	Pinal	Weytaare	Gollal ngardiigu kuubtidinngal
hamtaare faggudu	Taariindi		

Ciynugol dii mbaawkaaji wayloto hakkunde teeru e teeru e tuugnaade e baddiidi, ngoy'aaji kumteteedi e peeje de diisnondirteebe teeru bee ngardini ngam addude heen jaabowuui

Kuulal ngal ina teertini dii doo mbaawkaaji jeenayi (09) dii . Kannji ngoni :

1. Kisnugol e kuutorogol jeyi keeriido mo dowla, jeyi denndaado e jeyi ngenndi
2. Taariindi e kisnal ngaluui tawaadi
3. Cellal, yimbe e gollal renndo
4. Cukaagu, cofte balli e weytaare
5. Pinal
6. Heblo
7. Pewjugol
8. Peewnugol leydi
9. Mahanteeje e kodki

4) Mbaawkaaji teeru e nder mbaawkaaji jeenayi dñi(9) tellinaadi

FANNUUJI MBAAWKAAJI	JEYI NOKKU TEERU
1. Kisnugol e kuutorogol jeyi keeriido mo Dowla, jeyi denndaado e jeyi ngenndi	Jeyi keeriido Dowla ina waawi hokkude dente nokke fof walla huunde e kabirde mum moyfe walla mahdi mum ngonndi e jeyi mum so dum alaa fibondirde e majji waawde huutoraade de. Pirtugol ngol ina waawi ummoraade e Dowla walla dente nokke dee Jeyi denndaado Lelnoowo laawol oo teentini tan ko jeyi daande maayo denndaado e jeyi maayo denndaado tawi omo seerndi nokkuuji badanaadi ebbooji keeriidi peewnaadi di Dowla oo jabi e godfi di ngalaa dñi. E nder dñin ina naamni yamiroore yimbe, dente nokke walla neddo godfo ko fa'ti e jeyi maayo. Miijo nokku teeru do ebboore nde woni doo ina hatojinaa. Dowla ina waawi tellinande dente nokke dee kisnal monimaaji ganni dñi Jeyi ngenndi Jeyaa ko e lengooji tayfe 4 nde jeyi ngenndi deftere II wonde leydeele de dente nokke dee njiimi dee, ngon leydeele nokkuuji e leydeele teeru demeteede Ko fa'ti e ebbooje e kiisorde de ebata ; Dowla taynata so wonaa nde diisneteebe teeru ndokkiri miijo mu'en so dum roŋkii tawa ko nafaore renndaande. Leydeele jeyi ngenndi gonde e nder nokke teeru ina mbaawi winnditeede e dow innde Dowla, tottee nokke teeru mbele ina mbaade ebbooje
2. Taariindi e kisnal ngaluuji tawaadi	Laddeej, nokkuuji tawaadi naftooji dowri, duldi teeruui e njaajeendi ndeenaandi, beeli gasaadi e caadli nanngooji ndiyam ndemirdam, gaawgol ledde, jubbingol golle ebbooje teeru e fannu taariindi ;Kurjuru e kabogol ñoŋkoto palogol
3. Cellal, yimbe e gollal renndo	Mahngo, kisnal, gaddangol cuudi cafrirdi kabirde e toppitaare mu'en, jibi-nirdi, njubbudi e kisnal balle fa'de e sokluube, tabitinde peeje deentorde e senaare, yettugol yimbe liggotoobe, tawtinegol e udditinaade safaara ñawu e nder aduna oo
4. Cukaagu, cofte balli e weytaare	Yellitgol golle renndo e hebbo, cofte balli e cukaagu, darnugol nokkuuji badirdi cofte balli badiidi, mahngo, kisnal e toppitaare stasuui teeru, peewnugol e kisnugol nokkuuji pijirdi e jahru di coftinirdi balli, tawtoregol njubbudi kawgelaaji cofte balli, ballal pelle pine e cofte balli e goomu diis-nodiral teeru toppitiingu cukaagu, yettude yimbe liggotoobe wallooobe
5. Pinal	Yubbinde ñaldi pine, pijirlooji pine ganni e kawgelaaji taro e ñeeñal, ndeanka, rewindo moftal nokkuuji e monimaaji ganni, cosgol e kisnal nokkuuji taro e jirwino, robindaade tinndi, kaawe ciifti , paamorde e na-fooje hanŋi, yettugol yimbe
6. Hebbo	Mahde ekkolaji ; duɗe leslese, duɗe dente e duɗe farayse-arabe, tawtinegol kisnal e ngardiingu ekkolaaji dñi. yettugol jannginoobe e hebboobe duɗe leslese dee e duɗe jannginirde sukaabe e mawbe, wallitde duɗe buraana, dokkal e feccere bursiiji, yellitgol demde ngenndiije e ganni; yettude jannginoobe mawbe, hebbo hebboobe e jannginoobe mawbe, ballal hebbo haralleewo, ballal dañde defte e kabirde janngirde e nder ekkolaaji tokoosi dñi e jubbingol ebbo teeru haborgo humambinnaagu.
7. Peewjugol	Jubbingol e ciynugol lelngo bamtaare teeru jokkondirngo e lelngooji bamtaare. Tabitingol fibnde lelngo hakkunde mum e Dowla e fannu ciynugol ebbooje bamtaare

FANNUUJI MBAAWKAAJI	JEYI NOKKU TEERU
8. Peewnugol leydi	Nokku teeru oo ina waawi hokkude yi'annde mum e ebo peewnirgo leydi falnde ndee e daroo e tabitingol ji'annde dee
9.Mahanteeje e kodki	Jubingol ebbo mahanteeje ngo peewnugol leydi, ebbooji nokkuuji peewnaadi bamdaadi, kesditinaadi, tayaadi, jaajitinaadi, tottingol seedewol mahanteeje, dokkingol jamirooje mahde haa heddii di Jaagorga kalfinaangal mahanteeje, dokkingol yamiroore yanninde walla howde (gallinde), yamiroore wafde godfum

E Kuubal teeru ina dilla e denndaangal fannuujii keewdi jeyaadi e bamtaare nokkere hono no mbaawkaaji kuuftidindi dñi lelniri nii.E dow dñum, kominaaji dñi ina njogii mbaawkaaji goddi. Kannji ngonni dñi dñoo :

5) Mbaawkaaji teeru goddi

■ Peeje ciynirde joojannde kuutorogol e nder nokku teeru e dow mooftere gede de laawdinaaka	■ Jubbingol e jabgol ebbooje nokke e baftorgol teeru e ndaartugol koppereje	■ Sifaa e peeje jubbinirde galleeji e kaforde ustooje bonnere e reenoore ndema mbeeltoowa, keeriika wallaندنندااكا
■ Ebbo huuftidinngo kuutorogol leydi, ebbooje peewnugol, pec-cugol, ndartugol kabirde	■ Ebbooji cemmbinirdi yimbe.	■ Fawre e dow laabi e durngol
■ Leydeele tayfraade kodki e jamirooje darnude kodorle e bidle	■ Kebaade kodorle e kabirde, ebbooji, pible mahdeeje kese, mahtagol, peewnitte mawde walla kala ko naamnii ngalu	■ laamu e peeje jettorde e kuutorogol tufle ndiyam ko dam waawi wonde fof
■ Tottugol e teettugol leydeele jeyi ngenndi	■ Leemngo, leemtogol, udditgol, dartingol, jaayingol walla uddugol laabi e nokke renndo walla pergol, moyyitingol ; toppitogol boli e laabi lawaadi	■ Cosgol, keertagol e maantingol lappi oordaano e nder teeru laabi mawdi deweteedi gondi e njimaandi joodaniido laamu walla e njimaandi goomu ballondiral nokke teeru
■ Cosgol, baylugol , udugol jeereji	■ Cosgol, teettugol walla jaajtingol cehe (genaale)	■ Njubbudu kotorogol kala biibbe ledde e coppe ledde
■ Jabgol walla salaare dokke e ndonuujii	■ Deengol kulle ladde e pudu e habaade bonnoobe e waañoobe	
■ bidse teeru, ñamaale jokkiide e kala ko waylaa e bidse oo	■ Habaade cumuujii ladde e ruujirde jayngol	

B - NJUB'BUDI E DARNDE JODLE TEERU

1 - Batu diisnondiral teeru

a)-Mbaawkaaaji goomu diisnondiral teeru

Ko jodnde taynoore, batu diisnondiral batu diisnondiral teeru foti yubbinde dee doo gede :

- wootat bidsee oo ; yuurnitoo, ñaaawa booñ laamanteeri e yubbo kisnal
- dotta tolno lempooji dii e kubbe ngartameeje, sardiji leydeele e ngartameeje sarwisaaji
- lelna golle bambaare
- leema, leemta, totta, teetta kala jeyuui denndaadi di wuro teeru oo
- ina yubgina sarwisaaji renndo, lelna peeje kisnirde
- ina newna golle
- jabata lelngo kodki e nder wuro teeru oo
- ina newna golle
- ina jaba kala pibondiral ngal dowla lelni to fannu leydee;
- ina yamira kala gostondire de jaagorgal toppitiingal ndeer-ndeeri e ngalu lelni
- Ina jaba kala dokke walla ndonuui e dow sardi

b)-Goomuui diisnondire teeru

E nder jonnde goomu diisnondiral teeru oo lelnat goomuui mum ; suboo terde majji Goomuui dii njuurnittooo ko kala ko abbitii e mbaawkaaaji mu'en etee kadi kebla tayhande konsey dee. Ngam kuubnitde denndaangal mbaawkaaaji teeru di goomu kisnal dental nok-kere, ina buri yideede tawa goomuui nayi tan cosaa

Sardi dowdi diisnondiral teeru ina foti teentinde sifaaji njubbudi e nder-ndeero mo konsey oo ina foti teentinde sifaaji njubbudi e darnde goomuui dii

a)-Darnde goomu diisnondiral teeru

Huunde e darnde goomu diisnondiral teeru koko sardina, kono sardii oo huurdaani fof. E dow duum ina wadi sardiiji teentudi yeru ko wa'no ko taynugol, diiwugol, gedal subngo. Duum fof e wa'de noon, himmaani dottugol ginol golle ñallal walla jabbe batirde dee. Goomu diisnondiral teeru ina waawi lelnande dii doo fannuui e godfi fof sardi dowdi

Batuuji konsey

Subaabe bee mbaawata taynude tan ko e batu njubbiniraangu no haaniri nii, doftiingu sardiiji.

Batuuji dii fof ko udditaniidi yimbe bee illaa noon tawa won no konsey oo ebbiri dum e dow keewal terde tawtoraade dee walla lomtinde

Batuuji goomu diisnondiral teeru laawdinaadi

E nder lebbi tati kala, konsey oo ina foti jodaade (kuulal 144 ngal CGCL). Jooygol batuuji dii heewaani diwde balde sappo e joyi (15), kono batu ebbo bidsee ina waawi wonde balde capande tati (30)

Goomu diisnondiral nguu ina waawi yeewtidde e kala ko abbii e mbaawkaaji mum

Batuuji di laawdinaaka

Goomu diisnondiral teeru ina waawi noddude batuuji di laawdinaaka e dow miiho hooreejo teeru oo walla joodaniido dowla oo. Hooreejo teeru oo ina waawi kadi noddude di so tawi keewal ngal wadii dabbaande yubbinaande. Eeraango ngoo ina foti hollitde heen ginol ngol, konsey oo ina waawi nii yeewtude gede godde

Jabbe noddirde batuuji

- Ginol batu /keewal taynirgal/diiwtal/ yettugol tayhannde/subngo

Jettingol e bayyingol yettande

Ko Hooreejo teeru oo dowata batuuji konsey dii. Kala batu konsey oo suboto kalfinaado binndugol tonngol jeewte dee. Konsey oo taynata tan ko e tobbe ginol golle ngol

Taynande dee njaaldotoo tan ko tawa feccere e diisnondirteedoji dii ina tawtoranoo subngo ngoo. So tawii konsey oo ronkii taynude e jonnde mum adanne sabu dañaani keewal, jonnde dimmere haa e tatabere ina foti noddeede e nder lajal dottangal ngal, e ginol golle ebbanoongol ngol

E jonnde dimmere ndee, so tatabal ngal tawtoraama tan taynande ina njabee, so tawii ko jonnde tatabere ndee hay keewal gootal naamnaaka

Ko Hooreejo teeru (Meer) oo tan nebistoo keewal ngal gila e udditgol batu nguu walla ko adii subngo ngoo. Keewal ngal ina seedtinire doggol tawtoraabe wondude e siifannde diisnondirteedo kala tawtoraado

Keewal bolal diisnondirteeđoji tawtoraadi dñi ina mbaawi yettude tayñande. Kala nde poti rip ko bannge mo Hooreejo teeru woni oo tayñata

Ko e dow ballal kalfinaado kuubal oo, kalfinaado batu nguu wadata ciimtol jeewte dee e yettande dee. Denndaangal ciimti dñi poti tonngeede ko e deftere wootere nde Hooreejo teeru oo siifi.

Ko e batu pa'ngu diisnondirteeđoji dñi ciifata ciimtol so tawii ebe njahdi e ciimtol ngol Ciimti jeewte dñi ngoni duttorgal konsey oo, wadde ina foti mooftireede ho hisirta. Kala diisnondirteeđo jidđo ina waawi hoolkisaade mbele tonngol ngol ina wadtori ji'ande mum hade mum jabde siifde dum

Batuuji goomu diisnondiral teeru ko udditiidi so wonaa noon tawa hooreejo teeru oo walla joodaniido Dowla oo yamiri yo dñi kaadtine tan e mabbe

Kala diisnondirteeđo joodiido batuuji tati deggondirdi araani ina wa'ni yaltii so wonaa tawo ko daliili teentudo jaggi dum

Jabgol ginol golle

Ko hooreejo teeru oo heblata ginol golle batu goomu diisnondiral teeru nguu, o hollita dum joodaniido Dowla oo ngam yamirde dum. Tottirirngol ngol wadirtee ko kaayitaaji nayi puneeji: heen dñi ko joodaniido Dowla oo nooftata dum, heen gootol ruttinee to wuro teeru caggal jabgol, godđo oo oon seedtotoo wonde o hebii

Wuro teeru oo dakka heen temmbere joodniido laamu e ñalawma kaayitol ngol binnda ngol seedewol kebal. Ñande ngol nawaa e nde ngol yahii ndee teentaani. Caggal ñalawma binnadaado e seedewol kebal ngol, joodaniido Dowla oo ina lajanaa balde jeetati ngam waylude ginol batu ngol walla winnda naamne gabbinteede heen, woorti dum, jabgol ngol ina sella

Eeraango subaabe

Diisnondirteebe bee ina poti hebde eeraali batuuji goomu diisnondiral teeru ko adii balde tati ñalawma jodnde ndee tawa noon ñalawma mo dñi nuldaa oo e ñalawma batu oo limoraaka heen. Eeraango ngoo ina foti wadde ginol jodnde ndee. Diisnondirteeđoji dñi ina poti yuurnitaade duttorde pa'tude e ginol batu teeru nguu

Sardf dowdi goomu diisnondiral teeru

Sardf dowdi ina hollira sardfiji dñi goomu diisnondiral teeru oo yubbiniri no ina golloroo. Oo sardf ina timmitina sardfiji gooddi dñi tawi edf mbaddii e denndaangal terde goomu diisnondiral teeru e kala naamne de sardfiji dñi ñaawaani.

Sardf dowdi oo ina foti jabeede e nder balde capande jeegom (60) tuggude ñande batu ngadanu goomu diisnondiral teeru nguu

a)-Tayñande goomu diisnondiral teeru e horo mum

Ko e nder batuuji goomu diisnondiral teeru yettata tayñande. kala tayñannde ina joopii huunde , kadi hollita e kuubal e ko laabti yettannde ndee

Yettannde yowitiinde e deftere, ko wa'no bidsee nii, piibondiral, tonngol, ekn , ina foti yettitde kebindaali dñi mbele ina waasa addoyde jiibru janngo

Tayñal ina waawi joofaade dee doo gede :

1 - GOOMU CIYNOOWU TEERU

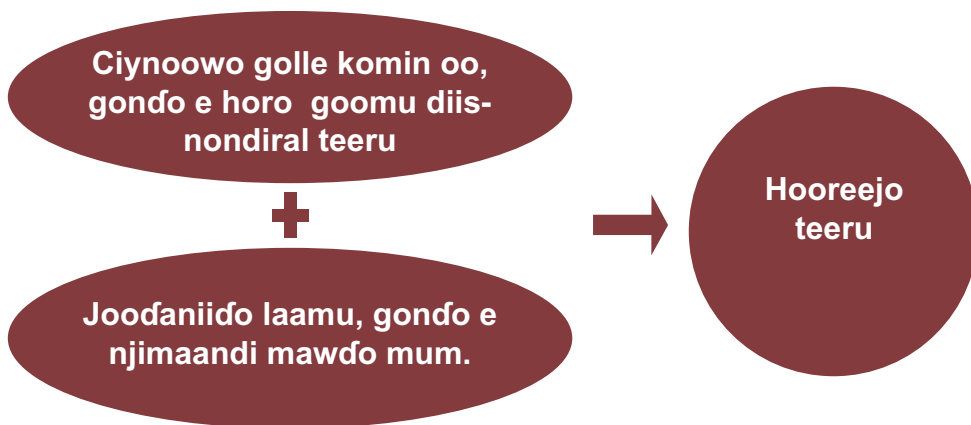
a)-Hooreejo teeru e sukkube mum

Hooreejo teeru oo woni nedfo gadiifo winndaade e doggol burdo keewal (sardi 2001-27°)

- Goomu diisnondiral teeru subotoo sukkube e hoorejo teeru oo ko e nder sirlu e nder balde capande tati caggal cubogol hooreejo teeru
- Ko Joodaniifo laamu oo noddada goomu diisnondiral teeru dii ngam subaade sukkube bee kono hooreejo teeru dowata batu nguu
- Ko hooreejo teeru oo dowata golle wuro teeru oo, kono so tawtoraaka ko gooto e sukkube bee hono gardiifo e deggondiral oo, dowa won e gede
- Hooreejo teeru oo e sukkube e mum bee mballondirta e gardagol nokku teeru oo. Yiilirde nokku teeru oo renndini hooreejo teeru oo, sukkube bee, hooreebe goomuui dii e kalfinaado kuubal oo
- Fannu gollondiral ina naamni batuui deggondirdi, jonte walla lebba hakkunde goomu oo e yiilirde ndee

a)-Mbaawkaaji hooreejo teeru

Ko Hooreejo oo woni mawdo kisnoowo teeru oo kono e won e fannuui teenjufi ko nedfo joodaniifo laamu (yeru : ofisiyee etaa siwil)

Hooreejo teeru– mawdo ciynoowo golle teeru

Hooreejo teeru oo ina jogii mbaawkaaji mum keeriifi di sariya e goomu diisnondiral teeru totti mo

E dow dum

kanjo nootaanoytoo wuro teeru to suudu sardiiji e fannuui todfiide nguurndam e laamanteeri

- kanjo heblata, siyna taynande goomu diisnodniral teeru oo ko wa'no :
- heblata e hollita bidsee oo goomu diisnodniral teeru
- kanjo siynata bidsee oo sabu ko ko kanjo woni taynoowo
- kanjo lelnata boofi laamanteeri
- kanjo luwata, yeeyata, jabbotoo, feccata, wostondirtee, jaggata dokke walla sa dakuuji e jawtingol won e liggeyaaji denndaadi di konsey oo yamiri
- kanjo rewindto moyfingol golleeji teeru

- Kaŋko lelnata lempo, kubbe walla ngartameeje kominaaji
- yimbe liggantooɓe komin oo
- Kaŋko toɗɗantoo moni kala golle mum
- Kaŋko reenata e hisnata jeyuuji denndaadi e keeriidi di komin oo
- Kaŋko woni mawɗo liggantooɓe teeru oo

Hooreejo teeru woni kadi joodaniido laamu

Ina waɗa wonde golle de waɗanta laamu nguu e yamiroore joodaniido doon laamu oo tawa o bamdaani e goomu diisnondiral teeru. E dow dūm :

- Kaŋko halfinaa bayyingol e humpito tayñande laamanteeri walla laawdingol ciifande
- jogii doole polis teeru, kalfinaado deeyfe, kisal e senaare renndo ngoo
- Kaŋko woni ofisiyee etaa siwil

E nder ciynugol golle mum, joodaniido laamu oo ina waawi daraade darnde hooreejo teeru

b)-Daldugol mbaawka hooreejo teeru

Hooreejo teeru oo ina waawi lomtinde huunde e mbaawkaaji mum sukkube dūm bee walla yimbe wofɓe liggantooɓe teeru oo

Hooreejo teeru oo ina waɗtora subaabe goomu diisnodniral teeru walla liggantooɓe laamu e kisal gefe komin oo tawa ko lomtogol

Daldugol mbaawkaaji sukkube bee

•Hooreejo teeru ina waawi e dow ndeenka mum e donngal mun winndude tayñal ɗaldude huunde e golle mum gooto walla sukkube heewɓe. Lajal ɗalngooji dii ko ko dottidaa e lajal manndaa hooreejo teeru , tee eɗi mbaawi heɓteede e kala sahaa

•Kala cukko ciifanaado tayñal darii ko darnde Hooreejo teeru (Hooreejo teeru).Cukko oo ina tawtoore jubbingol dowrugol wuro teeru (komin) ngoo walla ndeenka golle sarwisaaji di o halfinaa dii. Cukko kala ina foti reftanaade hooreejo teeru oo golle de oo halfinaa dee e nder batuuji teeru dii

•E nder desndal golle, sukkube bee potaani lomtaade yimbe be wuro teeru ligginta bee, ebe poti doftaade njubbudi sarwisaaji dii. Deentinaali e leyfande pa'di e sarwisaaji dii poti kuubal huccineede ko e kalfinaado oo nde oo fudɗa yettinoyde dūm.

•Jantugol sukkube bee e nder mbaawkaaji sarwisaaji dii ina waawi jibinde fitinaaji hakkunde sukkube bee e sarwisaaji dii gollaade golle moyfe

•Ina yamiraa nde golle sukkube bee ɗaldetee dee ngabbo e peccugol goomu heen kala : ngalu e kisal laamanteeri, bamtaare e ballondiral, gefe renndo e pinal, peewnugol kodki.

Daldugol mbaawka koolaado kuubal

Ko koolaado kuubal oo tan foti siifde e dow yamiroore e horo Hooreejo teeru won e kaayitaaji tan tonngaadi e nder tayñal . E dow dūum sifannde ina foti yahdude e tonngol e dow yamiroore hooreejo teeru e dow lomtogol, koolaado kuubal

b)-Daldugol mbaawka hooreejo teeru

Yettande hooreejo teeru fof pawii ko e tayñal teeru (betooji denndaadi e keeriidi) walla e dow yamiroore (betooji keeriidi)

Tonngol e leemngo tayñande

•Tayñande e yettande dee tonngete hitaande kala tawa fuddorii ko go'o (1). Tonngoode ndee ina jogii tonngoode gardogol, rewa heen hitaande hono nii : 012/2014

•Tayñande e yettande leemirtee ko degondiral e nder deftere leemirde. Tonngoode, ñalaande ndee e sabaabu tayñande e yettande mbinnditte e deftere e dow deggondiral

Jabbal jabgol yettande hooreejo teeru:

•Kala tayñande walla yettande Hooreejo teeru oo wadi omo foti hollitde dum Joodaniido laamu oo

•Ngool kollirgol wadirtee ko kaayitaaji nayi(04) : heen didi, joodaniido laamu oo mooftat di, heen gooto rutine to komin oo caggal nde jabaa, derewol godngol ina huutoriree seedewol kebal

•Wuro teeru ngoo ina wada temmbere e tonngol ñalaande nde e dow kaayitol pa'tungol e seedewol kebal. Ñalaande nde tonngol ngol tottiraa e Ñalaande nde jabaa ndee ngonat heen.

•Daawal jamirigal e sifaaji horo dii pawotoo ko e taynal ngal

•Tayne jowitiide dee e ko wa'ino : kuulal, njeeygu, kebal, jabgol dokke e sadakuuji, golle denndaade, todfaali, riiwngooji yimbe liggotoobe, lempooji teeru, potle e ngartameeji e kodki ciynetaake so wonaa e dow yamiroore laamdo nokkere oo Laamu nguu ina jogii daawal balde sappo (10) ngam rokkude miijo mum. So diwii ngal daawal yamiroore ndee ina sella.

•Ko wa'no tayñande walla yettande dee tabitii gila nde de mbaynaa walla de njaabtaa

C - FALNDE

1-Terde falnde

a) Goomu diisnondiral falnde renndini ko rewbe e worbe subaabe e nder duubi joyi (05) e tuugnaade e doosgal woote. Ko kangal woni tergal taynirgal falnde ndee

E nder sifaaji e dalillaaji joopaadi e nder kuulal 42 ngal sardi kuubtidindo renndooji dowri, konsey oo ina suboo yiilirde wadoore hooreejo, sukkube dido e hoolaabe kuubal dido

b) Terde yiilirde, E sabaabu donje de be ndoondii dee, terde yiilirde dee ina poti waawde tarde e winndude e demngal dowlala oo huutortoo

c) Hooreejo goomu diisnondiral falnde

Hooreejo goomu diisnondiral falnde oo e terde yiilirde ndee njidi lajal e goomu diisnodniral falnde ndee

Hooreejo falnde oo woni tergal ciynowal e nder, falnde ndee. Kanke heblata siyna tayñande goomu diisnodniral falnde oo. Kanke yamirta pirlitgol ngaluuji falnde dii e tonngude ciynugol ngaluuji dii e tuugnaade e sardi kuubtidindi lempooji pa'tudi e potitingol kubbe renndooji dowri

Kanke woni mawdo sarwisaaji tellinaadi e nder falnde ndee. Omo waawi e dow ndeenka e donngal makko, joknude sifannde makko gooto e terde yiilirde ndee

E dow dum o darii ko darnde polis ko abbitii e ngal kisanal to bannge jirlagol e oon fannu e dow moofftere joodaniibe laamu bee e hooreebe teeru bee
 Ngam keblogol e ciynugol taynande goomu diisnodniral falnde oo, hooreejo oo ina waawi so jojji huutoraade sarwisaji laamu tellinaadi e dow pibondiral hakkunde makko e jodaniido laamu oo tawa ina teertina sifaa defagol deen golle
 Omo waawi e dow ndeenka e donngal makko joknude sifannde makko hooreebe diin sar-wisaaji di ngam be mbaawa siynude golle de o resndibe dee

d) Goomuui diisnondiral falnde

Kannji ngoni dii doo :

- Goomu toppitiingu gede laamu, ñaawooje e sardi dowdi
- Goomu toppitiingu heblo, cellal e yimbe, gede renndo e pinal, cukaagu e cofte balli
- Goomu toppitiingu ngaluui, lelgo e bamtaare faggudu
- Goomu toppitiingu taariindi, peewnugol nokku, gede kodki

Goomu ngonngu ina waawi sosireede walla fusireede taynal goomu diisnodniral falnde oo walla e dow yamiroore tatabal (1/3) terde goomu diisnondiral falnde

e) koolaado kuubal

Ko hooreejo goomu diisnondiral falnde oo subotoo Koolaado kuubal oo caggal nde o naam-nii joodaniido laamu oo e been yimbe liggantoobe laamu jeyaabe e tolno A walla abbiibe e hono oon tolno e no yettannde ndee wi'ri

Omo foti tawtoraade batuui e waawde rokkude heen miijo mum.

Ko hono noon kadi hooreejo goomu diisnondiral falnde oo waawiri ittude mo

2 - jiilgol terde falnde

Ñiibirde goomu diisnondiral falnde oo woni ko to wuro laamorgo falnde ndee. Ko fotde goomu diisnondiral falnde oo joodoo batu ngadanu caggal nde konsey oo suba e nder balde sappo e joyi caggal nde ngartam holliraa. Ko joodaniido laamu oo noddada batu nguu, toddoo ña-lawma, nokku e dotta waktu nde ngu foti daddude

a) Batuui gaadoraadi

E nder lebbi jeegom (06) goomu diisnondiral falnde oo ina foti joodaade batu mum ngaado-raangu. Lajal batu heen kala heewaani diwde balde sappo e joyi(15), so wonaa noon batu bidsee ngu lajal mum heewi timmude lewru.

b) Batuui di ngaadoraaka

Goomu diisnondiral falnde oo ina waawi joodaade batu ngu aadoraaka e nder lajal balde tati (03) e dow ginol golle bamdangol e :

- hooreejo
- tatabal(1/3) terde goomu diisnodniral falnde oo, diisnondirteedo falnde gooto waawaa siifde ko buri dabbbaande batu ngootu e nder hitaande
- joodaniido laamu

Batuui goomu diisnondiral falnde oo ko udiitiidi so wonaa noon tawa keewal burtungal terde tawtoraade ou lomtinde dee wooda no beñcitira dum. Subngo wadata ko e peeyi. Ko keewal bolal taynata e nder batu goomu diisnondiral falnde oo. Ko no kala nde be poti daade ko bannge mo hooreejo oo heedi oo taynata. Inde e jettoode subotoobe, nokku do be cubotoo doo, mbinndete e ciimtol ngol. Heen sahaaji nayabal e terde tawtoraade dee ina mbaawi ñaagaade subngo wada e dow sirlu

c) jodnde taynoore

Goomu diisnondiral falnde oo taynataa so wonaa nde keewal timungal terde dillooje tawtoraa udditgol batu nguu.

so tawii noon keewal ngal dañaka, batu nguu nodditte doon e balde jeetati (08). So wa'i noon, taynande dee njaaldotaako so wonaa tawa nayabal e terde dee ina tawtoraa. Ko adii jonnde ndee hakke balde sappo e joyi hooreejo oo ina foti neldude diisnondirteedoji dii tonngol gefal kala ngal ae poti yeewtitde.

d) Ciimtol keeringol

Hitaande kala e nder lewru sanwiyeew rewndu e maayirde bilngo golle dee, hooreejo oo wadantu goomu diisnodniral falnde oo tonngol keeringol e falnde ndee haa teenji e gede tellinaade dee, golle e dillugol sarwisaaji falnde dii e pelle gonde e njiimaandi makko haa e ngaluuji badaadi heen.

Tonngol ina hollita tolna tabitingol taynande goomu diisnondiral falnde oo ha e sifaa ngonka ngaluuji falnde ndee. Ngol tonngol noon ina noddii jeewte. Ma ngol humpite joodaniido laamu, ko ngol ngenndiwol

Ko laawol joodaniido laamu oo walla nelaado mum ina foti tawtooreede batuuji goomu diisnondiral falnde dii. Kala ndee o yidi walla nelaado makko sokli ebe mbaawi hedteede kono noon be mbaawaa dowde batuuji walla tawtooreede subngo. Mijooji mabbe mbinndete e ciimtol taynande ngol

Ko goomu diisnondiral falnde waawaa wadde:

- sanjkude walla wostaade jeyuuji falnde ndee
- beydude keewal bidsee oo
- sosde sarwisaaji ngenndiije
- Subaade ñamaale

e) lomtingol

So tawii hooreejo goomu diisnondiral falnde saliima walla welsindiima gootel e gede de laawol lelani walla sardiiji parlini e dow nafoore falnde nde, Jaagorgal kalfinaangal dente nokke, caggal waawnere ina waawi huccande dum

Ngol jeertingol foti ko winndeede tawa engol wadonni heen lajal nde hooreejo oo fotata jaa baade Jaagorgal kalfinaangal dente nokke.

So tawii waawnere ndee alaa ko nafi e nder lajal dottangal, deyyere ndee nanndi ko e callogol nii

f) luurondiral

E dow sabaabu gadiido subngo makko, so Hooreejo goomu diisnondiral falnde natti waawde huurde maale wonde hooreejo walla nana e gootal e gede kadde mo subeede tawi ko cardinaadi, ina foti dartinde golle mum doon e doon

So hooreejo goomu diisnondiral falnde fiilaa tawi darnde makko ndee yahdaani e donngal makko kesal ngal, omo foti hollitde heen mijooji makko e nder lajal balde capande tati(30). So diwtii ngal lajal, jaagorgal kalfinaangal dente nokke ina waawi wi'de mo yo o subo heen gootal. So o saliima e nder balde sappo e joyi (15) caggal waawnere ndee, hooreejo oo , nanngirtee ko goppudo e dow sardi

g) Yowre e riiwngo

Kala nde hooreejo goomu diisnondiral falnde walla diisnondirteedo falnde sokaa, sardi riwii dum. Kala nde hooreebe bee e sukkuube mumen walla kala diisnondirteedo falnde kedtaa, mbi'a yo ndallinir binndol ko be tuumaa koo, ebe mbaawi yoweede e tuugnaade e taynal jaagorga kalfinaangal dente nokke hakke lewru kono taynal ina waawi yettinde dum lebbi tati.

Ko taynal tan waawi riiwde be. Taynal yowre ndee walla dekere diiwrufo oo ina poti dalli-neede

Yowre ndee waawaa diwde lewru

Riiwngo ngoo ina ittora donje hooreejo e diisnondirteedo oo e nder lajal duubi sappo (10)

h) Gede baawde saabaade diiwgol

Hay so doggol ko doo haadi ne, dee doo gede limtaade ina mbaawi saabaade diiwgol cubaado falnde, kannje ngoni dee doo :

- gede joopaade de laawol haadi
  - huutoraade jeyi renndo falnde ndee e dow haajuuji mum keeriidi
  - ñamaale kaalis e dow ngaluuji falnde ndee
  - mbinndiin joopaado e sardi mo laabtaani
  - njomu teskaangu e nder dutorde laamanteeri e nder dereeji tuugnorde, e nder gine golle e seedamfaaguuji di sardi joopii
  - belnagol walla njeenaari
  - njulaagu e dow tottirgol walla kuutorogol leydeele ngenndi e kuutorde moyfe e mahdi
  - Salaade siifde walla yettinde joodaniido laamu oo taynannde goomu diisnondiral falnde oo
- E nder gede jeedifi limtaade dee fof kuugal laamu hadataa mo ñaawdeede so tawii o woofii sardi

i) Luutegol e kadgol

So tawii ko ustaare, goppugol jabangol, diiwgol, jowegol, luutegol walla haadiinde wonnde teskaande, hooreejo oo ina foti lomtineede tergal yiilinde e tuugnaade e doggol subngo ngoo, so dum alaa diisnondirteedo yettaado e dow dewondiral e doggol ngol.

So tawii ko luutegol walla haadiinde, lomto hooreejo oo halfinaa tan ko yiilde gede kakindiide dee. O waawaa noon lomtaade hooreejo e nder ngardiigu gede falnde ndee walla waylude yettande makko.

Kala tergal goomu diisnodniral falnde noddado batuuji tati deggondirdi tawi wonaa ngantu teenjado ina waawi naamneede nde o hujjikintoo; so dum alaa hooreejo oo nanngirta mo ko goppudo, caggal yi'annde goomu diisnondiral falnde. Goppudo oo e joodaniido laamu ina poti neldeede funeere derewol ngol o winndaa ngol. Taynannde ndee ina waawi ñaawteede e nder lebbi didi to ñaawirde so tawii o dabbirii dum

Goppugol golle

Diisnondirteedo nanngirado ko goppudo ina waawi fodondireede e subngo falnde bann-gintee walla huubtidinngo caggal goppugol makko e jaati

Kala tergal goomu diisnondiral falnde calingal wafde golle de sardi hokki dum dee tawii alaa ngantu teenjado, Jaagorga kalfinangal dente teeru ina waawi nanngirde dum ko goppudo caggal yi'annde goomu diisnondiral falnde oo.

Salaare ndee ina waawi ummoraade e eeraango winndaango huccinaango e potdo heen oo walla so dum alaa o weja dum e boowal walla tewaare tiisnde caggal jeertingol jaagorgal kalfinaangal dente dowri

Goppugol e belaafe winndirtee ko e bataake kuccinteedo e hooreejo goomu diisnondiral falnde tawi ina wondi funeere mum huccinteende e joodaniido laamu. Ngol goppugol jaaldotoo ko nde hooreejo oo hebi bataake oo walla o joodoo haa timma lewru o neldita bataake goddo.

Ligginoobe bee ina poti hokkude yimbe be be ligginta bee e nder gollorde mabbe walla sarwis dii, terde goomu diisnondiral falnde, sahaa jondo ngam be mbaawa tawtoroyeede batuuji konsey dii walla golle goomuui di be njeyaa dii. Yowngo golle dee ina yamiraa e ngal kuulal, dum fotaaani wonde sababu piiftugol pibondiral golle hakkunde ligginoowo e liggotoodo oo walla so dum woodii o yoba mo kubbal

TEERU

Kolliten wonde ina wadi nokkuuji teeru joyi (05) kebtinaade jogiide mbaawkaaaji e ngaluuji timmudi e no sardi tammbiido dente nokke wi'ri nii (tiitoonde V, sardi 167 e ko rewii heen). Tiitoonde V sardi tonngoode 2013-10 mo 28 Deesammburu 2013 tammbiido sardi kuufti-dindo dente nokke ko feewti e teeru (cosgol terde teeru. Kuulal 168, mbaawkaaaji teeru kuulal 169 e ko rewii heen, ngaluuji teeru kuulal 181 e ko rewii heen).

JOKKONDIRAL HAKKUNDE LAAMU E DENTE NOKKE

A - HORO LAAMU E DOW DENTE NOKKE

Joodaniibe laamu bee ngoni mawbe nokkuuji dii; hooreejo diiwaan, hooreejo falnde, hooreejo donje. Kambe ndewintoo dente nokke dee e doftaare mu'en sardi

1) Hooreejo diiwaan (Guwerneer)

Ko dekere fiilata guwerneer e nder liggotoobe laamu jeyaaabe e tonngoode A e nder golle ngenndi. Ko dekere kadi ittata mo. Ko kanjo lomtii laamdo leydi oo e nder diiwaan oo, joodani Hooreejo jaagorde e denndaangal jaagorde keddiide dee

Hooreejo diiwaan woni kalfinaado bamtaare faggudu e renndo diiwaan oo e gede gabbiide e deeyre e ñiibnude ndeenka renndo (deeyre, senaare, jam). Omo wallondira e sukkube dido halfinaabe ko fa'ti e laamu e bamtaare

2) Hooreejo falnde (Perefee)

Hooreejo falnde subirtee ko e dow dekere e nder yimbe jeyaaabe e fedde ardotoobe siwil. Ko hono noon kadi o ittirtee e golle makko.

Ko kanjo lomtii laamdo leydi oo e nder falnde makko, joodani Hooreejo jaagorde e denndaangal jaagorde keddiide dee. E dow ciynugol golle makko omo wallondira e cukko makko cubiraado hono no subiraa nii. Woorti sarwisaaji laamu dii, omo jogii mbaawka yamirde, rewindo, cunnagol e horo mbele golle dee ina njahra no moyfi. Kanjo halfinaa bamtaare faggudu e renndo e nder falnde makko

3) Hooreejo donre (Suuperefe)

Hooreejo donre subirtee ko e dow dekere e nder yimbe jeyaabe e fedde ardotoobe siwil. Hannde auri heewde e mabbe njeyaa ko e tolno B oo.

Ko kanke lomtii laamdo leydi oo, joodani Hooreejo jaagorde e denndaangal jaagorde keddiide dee e nder aronndisma mo woni oo.

Woorti sarwisaaji laamu dii, kanke e Perefee nji'di mbaawkaaji haa heddi mbaawka yann-dinde. To fannu ñiibnude ndeenka renndo, Hooreejo donre oo e Hooreejo falnde oo ndenndi mbaawkaaji.

Ko fa'ti e fannu bambaare faggudu e renndo, Suuperefee ina halfinaa rewindo e yeewde ngaluuji baawdi wallitde tawtoregol yimbe bee.

4) Jom gure en

Efen mbaawi maandinnde wonde jom wuro woni joodaniido laamu e nder wuro makko e tuugnaade e kuulal 35 dekere mo tonngoode 96-228 ñande 22 marse 1996 baylungal dekere mo tonngoode 72-636 ñande 29 mee 1972 peewtungal e donje mawbe hurum ngardiigu e jom gure en

5) Horo laawdinaango e dow dente nokke

Ko heddi heen koo, kala yettande dente nokke ko tabitde. Kuulal tonngoode 2013-10 ngal 28 Desamburu 2013 teenjini sardiji badiidi horo laamu yettande laambe teeru e palde.

a) koybugol njiimaandi laamu

Joodaniibe laamu dee (Hooreejo diwaan, Hooreejo falnde Hooreejo donre) njiimi dente nokke dee. Ndiin njiimaandi laamu e dow dente nokke dee ina soomi:

- duuso e jerondiral yettande mabbe e yettande Dowla
- horo laawdinaango yettande konseyaa dii e bidseeji mu'en
- ballal- waaju ngam falaade ñakkere yimbe haralleebe

b) Nanondire gollondire

Sardi ina yamiri ngal gollondiral pawotoongal e pibondiral hakkunde sarwisaaji tellinaadi e laamuji dowri mbele ebe kuura golle mabbe (oogde kabaruuji, yubbinde ceetorde karalle, ebbo), yubbinde liggeyaaji, ballal e jubbingol ebbooje e gollorde.

Ko toddaa e deen nanondire ko wallude dente dowri dee e waawde huutoraade mbaawkaaji mu'en. Horo laawdinaango ngo joodaniibe laamu mbaadata ngoo ko ngam be paama so tawii yettande dente dowri dee ina doftii sardiji e kuule Senegaal.

B - PEEJE KORDUDE DE JOODANIIBE LAAMU KUUTORTO

Dum woni horo laawdinaango kono wonaa yidaande. Nguun laamu njiimaandi ko hono nii yahrata :

- jabgol kala yettannde doftiinde laawol e diin fannuujii joopaadi, liggeyaaji denndaadi
- lomtagol heewi wafde ko sahaa nde hooreejo teeru oo walla konsey oo neebnii e yettugol tayannde haannde e ciynugol golle komin mum caggal nde jeertino ngoo nafaani (yeru : neebgol e subngo bidsee oo)

Joodaniido laamu oo jogaaki mbaawka riiwtude yettande de o sikkitii ndewaani laawol.

O waawi tan ko moyfiinde yettande de o hebi faamamuya mu'en wonde ndewaani laawol.

O jogii heen tan ko feere wootere so yettude ñaawoowo laamu;ko ñaawirde toownde tan

waawi firtude yettannde nde rewaani laawol
kolliten wonde ina wadɔ yettande potde y  ewteede e tuugnaade e kuulal 254 kuulal kuubti-
dinngal dente nokke (sardɔ mo tonngoode 2013 -10 mo 28 desamburu 2013)

1 - yettande potde y  ewtaade

E yamiroore to fannu tabitinde taynande dente nokke   ee ina naamni nde joodaniido laamu
oo hokkata heen yi'annde mum haa teenɔ noon e   ii   oo fannuuji :

- Bidseeji kakindiidi e besdaadi
-   amaale e jukule   amaale
- Eb  ooji bamtaare dente nokke
- Gaadondire kopporeeje ballal hakkunde ley  eele coom  e podande ngalu ngu dekere dotti
- Gede ley  eele e kodki
- Jukule e yette ba  foregol e nder gollorde keeriide liggotoode nafoore renndaande e dow tawtingol ngenndi
- Liggeyaaji mawdi   i dekere dotti tolno mu'en e pi  ondire golle   e lajal mu'en ngal burtaani duubi capande tatl(30)

Dee yettande limtaade dow ina naamnii yi'annde joodaniido laamu, mbele e  e mbaawaa siynee  e.

2 - yettande god  ede naamnaaki yuurnito

Yettande god  e   e naamnaaki yuurnito   ee poti tabineede ko e nder balde sappo e joyi
caggal nde   e njettina njiimaandi laamu

Joodaniido laamu oo wad  ata yuurnito laaw  inaango ko e sarwisaaji mum

Nafoore ngal gollal ko y  ewde mbele e  um   oftii sardɔ,   owdi moy  iri dente nokke

Ciynugol ka   oo mbaawka mo joodaniido laamu ina waawi wonde nokku gede dew  e heen   ee

Sifaa 1.Jabgol taynal ngal

Kala nde joodaniido laamu oo tawi wonde taynal ngal ina   oftii sardɔ tee hay sadeende woo-
tere alaa heen, jabat   um.Taynal ngal tabitinte

CALOGOL HOOREEJO FALNDE HOKKUDE MIJO MUM

Sifaa 2

Kala nde Hooreejo falnde jabaani taynal laamu nokkere, oon ina waawi ka  um e hoore
mum mettinde e ndeen salaare,   um heewi joofde ko e luural hakkunde Dowla e dental nok-
kere

E dow   uum, hooreejo teeru ina waawi yettinde   um   aawoowo mbele oon ina yuurnitoo
so tawii taynal ngal joodaniido laamu oo yetti ina   oftii sardɔ

Hooreejo falnde oo ina waawi yahdude walla waasde yahdude e yettannde   aawoowo oo
yetta ndee (  oo ko   aawtordu mawndu) ko   um addanta Dowla oo e komin joodtoraade
hono   ee   oo luure.

To fannu kopporeeje, joodaniido laamu oo, gollata heen ko horde bidse oo

3 - Horo bidse : ittugol njiimaandi kopporeeje

a) - Horo goong  inirgo bidse

Joodniido laamu oo y  ewata ko sa tawii ngalu nda  eteengu e ngalu can  eteengu nguu ina
  oftii no sardɔiji   ii ciyniri e oon fannu (lempooji e kubbe pot  i hebeede   ii mbele ina   oftii
sardɔ kuubtidindo dente nokke)

b) - binndugol depasuuji badɗiidi

Hooreejo falnde oo ina foti hoolkisaade so tawii depasuuji badɗiidi ɗi dente nokke limtaade e nder sardɗi kuubtidindo dente nokke (kuulal 201) ina mbinndiraa no moyɗi

E dow duum, joodaniido laamu oo ina udditinde depasuuji badɗiidi ɗii ñamaale jonde e dow sardɗi

Diin depasuuji ina toɗɗii : toppitaare ñiibirde dente nokke, peewnugol moyɗol, fereeye kar-neeji, kaayitaaji etaa siwil, njobdeele yimbe liggotoobe, njobdeele ɗe dente nokkere ndefii caggal nde ɗe njabaa, howde genaale, toppitaade genaale, depasuuji topiitirdi e pittugol laabi, mbelnaari jom gure en, mawɗe leede e halfinaabe jeereeeji

c) - Lajal subngo e jabgol bidsee

E jaati, bidsee dente nokke foti subeede ko e nder lewru Noofammburu (batu bidsee) mbele maa joodaniido laamu oo jaboyi dum ko boni fof hedde 31 desammburu ko adii ciynugol bidsee oo

LEELGOL SUBNGO BIDSE

So won gefe leeltinii dum (leelgol batu bidsee, calogol pereftee sabu baylugol, bayyingol leeltungol kabruuji sarwisaaji laamu baawɗi), caggal yamiroore , hooreejo teeru hebboto ngaluuji e siyna depasuuji, e dow sappo e ɗiɗibal ko tonnganoo e nder hitaande yawtunde ndee.

Ko waaawi heen wonde fof, bidse oo ina foti jabeede ko adii 31 Marse caggal ciynugol ngol a tabitinte. So bidsee oo jabaaka e ngal lajal, joodaniido laamu oo ina waaawi dottude bidse oo siyna dum

BAYLUGOL BIDSE

Ko fa'ti e yettande baylugol bidsee oo, hooreejo dente nokke oo e dow darnde makko wonde jamiroowo bidsee teeru oo ina waaawi huccande eggindirde ñamaale gonde e nder rogere gollorde ɗee gootel Yettitgol ñamaale ɗee feccere feccere wawiri aabnaade tan ko e taynannde goomu nokkere walla caggal jabgol mawɗo jiimɗo oo.

BOOŊ LAAMU

4 - Yuurnito booŋ laamu

Booŋ laamu rewtooto ko ciynugol tigi rigi bidsee oo haa to uddugol. Ko konsey oo suboto dum wondude e booŋ ciynirɗo mo kebbotooɗo lempooji oo yubbinnoo jokni joodaniido laamu oo E dow ko tabiti koo, yuurnitooji ɗii toɗɗi ko :

- booŋ laamanteeri potɗo doftaade lelngo
- lime ɗee ina poti temmbondirde e lime booŋ kisnirɗo mo kebbotooɗo lempooji oo yubbini (yeewto tolno ngaluuji ɗii, potgol pecce ɗee, ngartamgollal ngal)

Omo foti nanndude e bidseeji ebbonooɗi ɗii, ina gasa nii bidseeji jantinaaɗi heen ɗii e taynande ɗee mabayla dum.

IV NGALUUJI GOLLORDI

RENNDOOJI DII

Renndooji dīi ina naamnii bidseeji ngam ndilla no haanirta nii.

To banngal ngalu gollorgu renndooji dīi, hitaande ndee fudfdīi ko e ñande 1 samwiye jooftirta ko e 31 deesaamburu

Bidsee oo hollittee ko e mba'di ndi nganndu-daa ko dekkereeeji jowitiidī e kuuto-ragol ngalu ren ndo njubbinta dūm

Bidsee oo adatooyubbinde dūm ko heyniibe bee renndo ngoo, batu konsey oo woota mbo, Joodaniido Laamu oo yēbta heen yamiroore mum (jabde walla salaade) e dow tuugnaade e doosgal kuubtidinngal renndooji ngal (Tiitoonde V e deftere idannde ndee).

Bidseeji gollorde yimbe ko wa'i no isinaaji, jeeyirde, wootata dūm'en ko konsey renndo ngoo kadi ñaawratee ko hono bidsee mum mawdo oo ñaawratee nii. Bidsee komin oo walla falnde ndee ko yamiroore wadateende ndee ngam yubbinde heen kaalisaaji potdī naatde kam e deppasuui (fereeji) potdī-dīi wadeede e nder hitaande ndee.

Oon bidsee yubbiniirtee ko hono no sardiiji pawaadī e lēnugol bidsee kuubtidindo mbo Laamu oo nii. Ko e dow dīin sardiiji kam e kuule lelnaade horo bidsee ngoo kadi yowittoo.

Oon bidsee renndini ko gedē keewde (bidsee gaadanteejo oo, bidsee gabbitinaado heen oo, pellitte yēbtaade ngam waylude won gedē, wiirmaaji hakkunde fannu e fannu walla rogere e rogere, ciimtol golle baɗangol, bidsee takkaado heen).

Ciimtol golle ngol ko dūm deftere hisnirde nde Meer oo wadī kala sahaa nde yahi haa bidsee oo joofi.

Ko batu diisnondiral teeru (konsey Meeri) ndii wootata ngol kadi ngol weedee Joodaniido Laamu oo e nder dumunna mbo nganndu-daa ko kuulal yamirta happu mum.

Ciimtol kisnal ngol ko kontaabal reseweer-persepteer yubbinta ngol.

A - SARDIJI DII

1 - Kuule bidseeji lelnaade dee :

a) - Hitaandeyaagal :

Bidsee oo foti lelneede e wooteede ko e nder hitaande ndee wootere. Dumunna cihnugol golle bidsee. Dumunna jubbingol golle bidsee tuggi ko e 1er samwiye fa'i 31 deesamburu hitaande dūm ummanaa ndee.

b) - ngootaagu

Kaalisaaji dīi kam e deppasuui dīi fof poti ko ebbeede kam e tonngeede e nder deftere wooteere. Kono noon to bannge kabirde sardi riiwtaani wonde bidsee wadī ko doge dīdī (dillugol kam e ngalu gollorgu) e kadi haa jooni to banngal laawol, sara bidsee gaadanteejo yoo jamirooje keeriide ngoote e nder hitaande hee.

c) - Jubbingol kaalisaaji dīi e mba'di heeriindi

Kaalisaaji dīi peccaa ko e fannuui e nder bidsee oo tawa fannu heen kala ene wadī deppasuui dī tottaa e mba'di njubbinaandi.

d) - potondiral timmungal

Bidsee oo foti wooteede ko e dow potondiral timmungal. Duum firti ko keewal kaalis deppasuui oo ko fotde e keewal kaalis naatdo oo, gila to bannagal ngalu gollorgu too haa to bannagal ngalu njeenirteengu.

Nuundal ina foti wonde e duum, sabu burtingol walla pamdingol ko naatata e ngalu koo kam e deppasuui dii, ina waawi wadde feere haa gede bidsee oo mbaasa fotondirde etee duum yahdataa e ngonka renndo ngoo to bannagal faggudu muudum e ngaluui muudum.

2 - Njubbi bidsee ndii

Bidsee oo feccii ko e fannuui didi :

- fannu dillugol;
- fannu jeeningol ;

Fannu heen fof foti ko jogaade ngaluui naatooji potondirdi e deppasuui mum.

3 - Daawe ngam yubbinde lelngo bidsee

a) - Lelngo ngoo

Ebbore lelngo bidsee komin walla falnde yubbinta dum ko Meer walla hooreejo konsey falnde.

E nder jubbingol ngol, ebe njokkondira e sarwisaaji dillooji e komin oo kam edi falnde ndee. Ebe mbaawi kadi jokkondirde e sarwisaaji Laamu goddi dii ko wa'l no haralleebe bannagal jubbingol kaalisaji (reseweer, sarwisaaji empo, teresoor,) kam e joodaniibe Lammu nguu bee.

E oon sahaa, arinde heen nuundal, laabtugol golle kam e timmal e nder jubbingol gede kaalisaji dii kam e deppasuui potdi wadeede dii ko huunde joggunde sanne.

Wadde dum naamni ko hebindaade tigi-rigi e kuubal gede dee haa teenji e kaalisaji naatooji e deppasuui badeteedi dii.

YEEWTERE YUB'BINAANDE NGAM LELNGO BIDSEE

Yeewtere ngam lelnugol ebbore bidsee ene foti yubbineede e nder konsey oo ko famdi koo fof lewru ko adii juurnitgol bidsee oo.

Ndeen yeewtere foti yubbineede ko to galle niibirde renndo ngoo e dow tawteregol Joodaniido Laamu nguu, sarwisaaji karalladii wonndude e sarwisaaji Laamu goddi dii. Ende walla Meer oo walla Persidaa konsey departamantaal oo e subtaade gede mawde burde teenjtude e nder lelnugol bidsee oo. Ende udditii e renndo ngoo maanaa yimbe bee ene mbaawi tawtereede nde.

b) - Woote bidsee dee

Bidsee ko konsey oo wootata dum tawa happu joofaado kuubtidindo renndooji dii (kuulal to.2013-10 fiande 28 deesammburu 2013). So tawii tardemaa wadii, bidsee oo foti nanondireede ko adii 31 marse e hitaande nde o yubbintee ndee. So tawii o nanondiraaka haa oon sahaa yontii, joodaniido oo Laamu nguu yuurnitto bidsee oo hade mum ruttaade kadi nde o tottira yamiroore yoo dum golle alaa e sago.

c) - Bayyingol bidsee oo

Nde yahi haa bidsee oo wootaa, nanondiraa e Joodaniido Laamu oo, bidsee oo foti ko joddineede to Meeri ndii too ngam hollitde mbo yimbe renndo ngoo. Been ne maa mbaaw e nder oon sahaa jogaade heen yi'annde huubtidinnde e gede gebbaade wadeede e dow

kaalisaaji naatooji e jaltooji dii.

d) - Bidsee gabbitinaado oo

E nder cihnugol golle bidsee, bidsee goddo ene waawi abbitineede heen ngam temmondirde ko ebbanoo koo e fotnoo koo gollleede walla e paandaale godde kuccanaade heen dee. Oon bidsee gabbitinaado heen foti haa jooni kañum ne ko wooteede, nanondiree. Ko hono noon ne haa jooni e jamirooje keeriide badeteede, de nganndu-daa ko e hono ndiin mba'di tan cihniirtee.

e) - Tardugol wootde

Tuma nde bidsee komin oo waasi wooteede ko adii 1er samwiye e hitaande mum ndee, Meer oo ene waawi caggal nde hebi yamiroore konsey mum wi'de yoo kaalisaaji dii puddo naatneede.

Omo waawi kadi e oon sahaa yubbinde deppasuui gebbanoo di e rogere "ngalu gollorgu" nguu tawa ko e sappo sappo e didabal ngal tan walla deppasuui gebbanoodi e daawal bidsee jawtunoodo oo walla kadi e deppasuui jeeñcinirdi dii tawa ko e nder nayaval kaalisaaji gudditaadi e bidsee jawtudo oo.

4 - Cihnugol kam e korgol bidsee oo

a) - Cihnugol

Tuugnaade e sardi kuubtidindo peewtudo e fotdeejii jowitii dii e bidsee kam e jubbingol kaalisaaji renndo, neddo dokkiroowo yamiroore deppaas oo (joom yamiroowo) ene foti seertude e tabitinoowo oo maanaa kontaabal oo.

SARDIJI TATI TAMMBI'DI CIHNUGOL BIDSEEE

Cihnugol bidsee ene fawii e sardiiji tati teenjuti :

- Ceerndugol yamiroobe bee e kontaabuluuji dii;
- Ngootaagu kees;
- Peccugol kaalisaaji dii e fannuuji.

Ngootaagu kees

Ngootaagu kees saabii dum ko ngootaagu Laamu nguu. Oon sardi wadi dum tan ko yidde yoo denndaangal ngaluuji renndo dii ndentinee e kees gooto eto di mbaawi ummoraade kala

Kaalisaaji gondi to galle renndoo ngoo fof ndenndinte nawee to Teresoor too ngam reglirde (yubbinde)deppasuui komin oo.

E nder oon sahaa kaalisaaji dii fof ngonata ko to moobtoowo ngaluuji oo, hono Reseweer-persepteer oo. Di peccittee ko e deppasuui (fereejii) renndo ngoo.

Kontaabal oo kam e Meer oo cihna gede dee fawaade e ko woodaa koo e ngalu.

Kominaaji dii ina mbaawi woodde ko tottiraa koo e kaalisaaji fawaade e ko di ngebbi ma di ndaafi koo e ngalu , kono duum fof noon ko e dow no laawol ngol wi'ri dum hannde nii rewnatee.

PECCUGOL KAALISAAJI DII E FANNUUJI

Peccugol kaalisaaji dii e fannuuji firti ko kaalisaaji dii tayante deppasuui di poti dii defaade. Ko fa'nditaa e oon sardi koo ko helde doole jogiido yamiroore oo ngam waawde reende no haanirta nii cihnugol gede peewtude e bidsee oo.

Joom yamiroore oo (ordonateer oo) waawata golloraade bidsee oo tan ko fawaade e goodal ngaluuji kaalis jogaadi dī e kadi hono no dum fecciraa nii.

Kono haa jooni oon sardī lalnaado won do kadi heen sahaaji do o haadi ko wa'i no jooni e nder neldirgol walla wafde wiirmaaji kaalisaaaji.

CEERNDUGOL JOOM YAMIROORE OO E KONTAABAL OO

Sardī ceerndugol joom yamiroore oo e kontaabal oo firti ko golle deē joom yamiroore oo heednaa deē mbaawaa wafdeede ede jubbinooxo kaalisaaaji, hono kontaabal oo. Wadi duum ko joom yamiroore'en bee woni golle mu'en ko daraade e renndinde ngaluuji kam e toppitaade no dum huutoriraa, rokkirde jamirooje jaltingol kaalisaaaji ngam wafde woon e deppasuuji.

Kontaabuluuji dīi kañum'en ne woodani dum'en ko hebbaaade e renndinde ngaluuji dīi kam e yobde deppasuuji (fereeji dīi).

Sabu so tawii deē golle fof ko neddo gooto tan wadata dum'en, e nder oon sahaa ceerndugol ngol jarataano doon etee kadi juurnitagol golle potngol ngol wonde doon ngol jogotaako maanaa.

To banngal kaalis renndo ngoo, ko juude kontaabal tan poti yahde heen.

Ko Meer foti rokkirde yamiroore to banngal bidsee. E oon tuma, omo jogii mbaawka timmuka yamirde, wafde deppasuuji dīi kam e yobnaade kaalisaaaji dī yimbe bee poti tottirde bii.

Kono, omo waawi tottirde huunde e mbaawka makko kaa walla yoga e sukkuḃe e makko bee be lomtoo mbo so tawii o hebaaki, ko dum huunde jojjunde e nder jokkugol golle peewtude e jubbingol gede renndo.

DARND E KONTAABAL OO

Gollal kontaabal halfinaa dum ko neddo gollotoodo e jubbingol ngalu Lamu (Teresoor), mbo nganndu-daa ko Jaagorgal kalifinaangal ngaluuji leydi ndii subotoo dum. Ko kanjo woni kebbotoodo ngaluuji tottiraaadi e jobnaadi renndo ngoo. Ko kanjo kadi yubbinta dī gila to naatgol majji haa e jaltugol majji kala fawaade haa jooni e jamirooje ordonateer oo.

Ko adii nde omo yaltini kaalis noon ko maa o yuurnoo tawo mbebe edum yahdi e ko laawol haali heen koo walla alaa. Sabu, ko kam gaddatoo fof so tawii won heen ko rewaani laawol.

b) - Horo bidsee ngoo

Wellitaare renndooji dīi to banngal yettugol pelliite kam e to banngal kisnal won tan no dum foti jaggireede. Sabu, ko wafetee heen fof ko e les njiimaandi joodaniido Laamu nguu.

Joodaniido oo Laamu oo ko kam halfinaa jabgol walla calagol bidsee gootaado oo. Omo yuurnitoo kadi haa jooni kala ko Meer oo wadata to banngal kaalisaaaji dī naatnata kam e deppasuujjii o wadata dīi.

Fawaade heen kadi suudu ñaawirdu gede kaalisaaaji leydi ndii hono kuur de konte ene yuurnitoo bidsee oo.

Ñaawooxo gede kaalisaaaji oo so ina wada ngaal gollal ene heba ciimtol ngol Meer oo wadata to banngal no dum yubbiniraa wonndude e ciimtol ngol kontaabal oo (Reseweer komin oo) wadata ngol to banngal no dum hisniraa nii.

Horo (juurnitagol) cihnugol bidsee oo, yimbe yuurnitooxe gede renndooji dīi ina mbaḃa tawa ko e dow nulaal Jaagorgal leydi ndii kalfinaangal renndooji dīi walla boom kadi ina wadee e horo huubtidinngo Leydi ndii ummoraade e yamiroore Persidaa (Mawdo Leydi ndii).

B – DENNDINGOL NGALUUJI RENNDOOJI DII

Renndooji dīi ko nokkuuji leydi ndii tottaadi mbaawka timmuka to banngal sariyaaji mu'en wonndude e ndimaagu timmungu to banngal ngaluuji mu'en.

Edi njogii mbaawka wadde bidseeji majji keeriidi. Edi mbaawi wadde yettude pellitte majji to banngal ngaluuji majji e no diin ngaluuji poti feccoraade ngam daranaade ngoy'aaji majji.

E nder oon sahaa edi poti jogaade ngaluuji timmudi ngam huubnude fereejji majji.

Diin fereejji peewti ko e deppasuuji badeteedi e ko golloraa kam e deppasuuji peewtudi e gede jeŋcingol hono no renndo ngoo Ielniri dūm e bidssee mum hee nii.

1 - Ngaluuji kominaaji dīi

a) - Ngaluuji kaalisaaaji jobnaadi

Ko kannji ngoni ngaluuji burdi faayodinde kominaaji dīi. Di ngummotoo ko e lempooji, tak-suuji kam e nduttudeeje de Laamu wadantadi dīi (yēew doggol gonngol e jokke dee : tayre 195 e ko rewi heen tuugnaade e kuulal to 2013-10 ngal 28 deesamburu tammbingal e sardi kuubtidindo jowitiido e renndooji dīi).

Denndaangal gede badeteedi ngam anndude fotbe bee yobneede e dottude be ko be poti koo yobde, dūum wadata dūum ko yimbe Laamu halfinaabe bee ko feewti e jubbingol kaalisaaaji.

Denndingol kaalisaaaji lempooji dīi, dūum ko Laamu heedi e dūum. Jobnagol lempooji dūum ko Reseweer-persepteer oo wadata dūm e nder denndaangal komin oo fof haa heddii tan ko Laamu foti renndinde koo ngam ruttude dūm komin oo (maanaa hono ko wi'etee koo gefal duttittee ngal koo).

Kaalisaaaji naatooji ummortoodi e lempooji dīi ko huunde jarnde wadtude hakkille no feewi e kadi salaade ko wa'i no koomtugol kam e fuunti e fenaande njilla heen sabu so dūum alaa, maadum badtin no feewi e ngaluuji gummortoodi e oon fannu.

Renndooji dīi mbaawaa sosde lempooji. Kono ko kannji ndottata ko yobetee koo e lempoo tuugnaade e ko kuulal oo yamiri to dūm foti haadde doo e kadi fawaade e ngoy'aaji majji kam e mbaawkaaji yimbe yobneteebe bee to kaadi.

Kaalisaaaji jobneteedi e lempooji di ekn, ngoni ngaluuji burdi faayodinde e renndooji dīi.

Renndo ngoo ene foti wadde feere haa golle faggudu e ko nanndi heen bamtoo, njahra yeeso e nder muudum.

Renndinde diin ngaluuji, firti ko winnditaade denndaangal gollorde gaddooje ngalu, yimbe, liggeyaaji badeteedi, golle badeteedi e nder wertaango komin oo haa to haadi fof, ruttoo yobnoo heen lempooji e taksuuji potdi yobeede dīi.

Ko wi'aa doo noon ko golle njeeyguuji ko wa'i no bitikaaji, gollinteebe ene njobnoo heen njeeygu hakkunde leydeele, kantinaaji, palasuuji njeeygu, ekn.).

Dum wadira ko ngam gaddaade deppasuuji di renndo ngoo foti wadde dīi kam e fereejji mum. Ngaluuji gummiidi e lempoo e ko nanndi heen kam e ngaluuji goddi dīi mballitta ko golle peewtude e bamtaare dee.

Denndingol diin ngaaluuji ko huunde jojjude ko dūum wadi Reseweer oo ene foti wadde feere haa hebboodi kannji fof e kuubal.

Renndooji dīi ene mbaawi yobnaade heen sahaaji won e taksuuji tawa edum doofti laawol ngam haa jooni ŋawndude won e deppasuuji.

Ina woodani subaabe renndooji bee hirinde yimbe bee e famminde dūm'en wonde dīi lempooji fof ko dūm ballal ngal moni kala wadata e bamtagol renndo ngoo kam e leydi ndii.

Ebe poti jillude heen no haanirta nii be cakka peeje ko wa'i no noddude batuui, renndina

yimbe bee haa mbaawa yeewtidde, wostondirde miijooji e ko feewti e ngoyaaaji renndo goo kam e cadeele muudum e hol no dum foti safroraade. Ene jeyaa e deen peeje kadi ko wa'i no yahde yi'ondira e yimbe pelle gollotoobe, joom'en liggeyaaji keeriidi, yimbe burbe waawde yobde lempoo, ekn. Ngam haa jooni hirjinde be. Ko noon ne haa jooni been ene poti kadi faamneede wonde ene poti yuurnitaade ko subaabe mabbe bee ngoni e dow mum koo e nder renndo ngoo.

Renndooji dii ina mbaawi ñaagoyaade balle (finasmaaji) to wallitoobe e banngal bamtaare. Edi mbaawi kadi haa jooni hebde balle ko wa'i no dokke, ekn.

E nder oon sahaa, renndooji dii ina poti winndude ebbooje mum'en timmudi e njiloroyoo balle to joom en jawdeele mawde ko wa'i no bayeer de foo'en (joomen ngaluuji), walla pelle ballooje, ekn so tawa deen ebbooje tuugnii ko peeje dadfaade e leydi ndii ngam bamtaare faggudu nokkuuji dii.

Renndooji dii ene mballondira kadi e pelle de ngonaa laamuyakooje walla pelle gure dillooje e nder mu'en dee.

Deen pelle poti hankadi ko jokkondirde e renndooji dii no haanirta nii ko adii ede ngolloo e nder majji.

Dentingol ngaluuji dii ne ene waawi kadi wadfireede tawa wonaa kaalis tan.

Gollondiral hakkunde renndooji dii ne foti rokkeede doole ngam kominaaji doofoldi (baasdi) mbaasa woodde. Sardii oo ene ammirori mba'diiji keewdi di renndooji dii poti waawde jokkondirde e oon fannu. So yeewaama, kominaaji keewdi ene mbaawi renndude mbaada gol-lorde mawde walla gede baawde naftude renndooji majji dii kala, di ndenta kadi di kiswa dum no haanirta nii (Tayre 15 e ko rewi heen nde CGCL maanaa sardi tammbiido kisanal renndooji dii).

Teskinde wonde ene woodi e won e leydeele feere yi'taande ngam tawtingol yimbe bee e lelnugol bidsee dum sabobina gostondiral miijooji hakkunde yimbe renndo wellitiingo ngoo ka e heyniibe nokkuuji dii e ko feewti e peeje potde sakkeede ngam safrude cadeele renndooji dii ngam burde moyfitinde nguurndam yimbe bee.

Ngool tawtingol yimbe bee foti rewneede ko e pelle wuro de yimbe bee e ko'e muen cubii (pelle leede, pelle pinal e coftal balli, pelle yeeyoobe, fitiram golle'en, remooobe, aynaabe e awoobe, dente koppe e ko nanndi eduum).

Renndooji dii ina poti yi'tude peeje de mbaadata ngam diisnaade kam e jillude bibbe leydi bee gila to banngal jubbingol defte leemngo golleeji kam e ebbooje haa e to banngal tabitingol majje.

Mbele nii waawaa wonde batuuji mawdi to yimbe fof kawritta ngam tonngande be ko gollaa koo e famminorde be no gede njahri nii, no renndo ngoo hisniraa nii, jeereeeji leede, gollorde mbaylaandi kam e yimbe wadoobe diin golleeji).

Ene foti wadtoreede heen golleeji dii fof fawaade e mbaawkaaji kuubtidindi renndooji dii (fitiram gollaagu, awo, jahruudi, wonndude e gaarasuuji otooji) kam e tuurisma (otelaaji, ober-saaji, nokkuuji teskordi), golleeji jojjudi peeewtudi e kuutoragol ledde, ceenal, maaje kaaye e ko nanndi heen, mahanteeje yimbe e ko mahaaka, ekn.).

Ngool binnditagol kuubtidingol nafata ko anndude ko foti yobneede kam e yimbe fotbe bee yobde ngam kadi haa jooni waawde betde ko lempata koo fof. Duum kadi ene nafa haa jooni e burde semmbinde renndooji dii to banngal jogogal ngalu.

NGAM CIFTINGOL

Lempoo ko kaalis gitteteedo e yimbe renndo ngoo tawa alaa duttal hay gootal, ngam waawde tammaade fereeeji renndo ngoo. Ko sarditan noon waawi mbo yamirde. Ko buri

heewde e lempooji Senegaal ko sardi kuubtidindo lempooji oo tammii dum etee o way-laama kadi o timmitiniraama kuule peewtuude e jubbingol ngaluuji leydi ndii.

b) - Ngaluuji gummoriidi e golle badaade

Ko dum gede dañaade e golle de komin wadata dee gila e kaayitaaji jubbinaadi ko wa'i no kadi no kaayitaaji ngonka aadee (etaa siwil),, kaayitaaji cifaadi, ceedtaadi, e goddi ba'di hono noon...

c) - Ngaluuji gummoriidi e balle ekn.

Renndooji dii ina mbaawi hebde balle ummoriide e Laamu, wallidiibe caggal leydi walla e yimbe tan yarliiibe walla haa jooni e gollorde, ekn.

d) - Ngaluuji gummoriidi e gede jogaade kam e golle badeteede

Renndooji dii ina mbaawi dañde ngaluuji tawa ko e dow wadde feere haa gede de jogii ina yeeya de, tawa ede njara walla ko wa' no sarwisaaji di wadanta yimbe, luwgo kubeeje mum kam e galleeji mum di mahaaka tawo, jeeyirde teewu, restoraaji, ekn.)

Renndooji ina ndokkaa huutoraade gede de njogii dee ngam juloraade heen ngalu kono edi poti wadtorde doole yimbe bee to tolnii e nder cogguuji be madata heen dii.

Ko feewti e leydi ko nganndu-daa ina wadi heen ko renndaa e ko wodbe njeyani ko'e mum'en, dum naamnii ko arinde peeje kinal moyfe, timmuude. Kadi, ko feewti e gollorde mawde darnaade walla lotismaaji, arinde heen tigi rigi ko buri koo wonde nafaore yimbe bee fof. Duum doon noon naamnii ko :

- Beto timmungo ko foti koo e wonde soklaaji yimbe bee;
- Jogaade kaalisaji jondi;
- Hormaade kuule lelnaade kam e sardiiji no mbi'ri nii;
- Jobgol durwaaji kam e fereaji ngam hebde ngalu ko feewniraa laabi, gollorde mawde, ekn.

e) - Ngalu ummoriingu e Tellingol Mbaawkaaji

Ko dum feere lelnaande ngam duusde renndooji dii e wallitde di e roondaade donngal mbaawkaaji jeenayi (09) dii tottitaadii.

E kuulal oo, ina yamiraa wonde kala fereaji komin walla deppartemaa (Falnde) gummoriidi e Tellingol Mbaawkaaji, hono no dum sifiraa e doosgal ngal nii, yoo Laamu nguu tottu dum ko famdi koo fof ngalu tolniingu eduum.

Dum nafata kadi ko wallitde renndooji dii e ngalu ko ngollorii kam e sarwisaaji Laamu baddaadi e majji yoo mballitdi. E ko bennunoo koo, no gede dee peccirtunoo nii yanti heen kadi leeltugol laabi deweteedi dii haa kaalis oo hebee, duum wadatnoo edi njoodotonoo haa hitaande bidsee majji huuba tawa di kebaani dum huutoraade.

f) - Ngalu dottaangu ngam feewnirde kabirde renndooji (FECL)

Ko dum ngalu mbadiraangu wallitde renndo ngoo. Ko kuulal oo yamiri ngu kadi ngu feccetee ko e dow maale cuborde e caggal nde konsey ngenndi ngam bamtaare renndooji rokkiri heen yi'annde muudum. Nguun ngalu ummotoo ko e santaas mbo dottanaa e nder "TVA" (lempoo jobnateedo e kala ko feewnaa ina yeeye e leydi hee).

g) - Bidsee dottaado ngam tiidfinde golle jeftingol

E nder tabitingol daawal tatabal tellingol mbaawkaaji, Laamu nguu ene renndini ngalu timmungu mo ngu anniyii tottirde renndooji dii ngam wallitde di e ko feewti e golle jeftinirde dee.

h) - Ngaluuji gummoriidi e nokkuuji ñamlooji kaalisaaji

Renndooji dñi ina mbaawi yahde e nokkuuji ñamloo heen kaalisaaji gollordi tawa noon ko'e edum doofti ko yamiraa heen koo.

i) - Ngaluuji gummoriidi e jokkondire

Tuma kala nde renndooji dñi lelnidi ebbooje e renndooji goddi hono mu'en gondi e nder leydi ndii walla nde di njokkondiri e kominaaji goddi gondi caggal leydi, edi mbaawi hebde ngaluuji paayodindi tawa ko no annama ballital e nder tiidtingol njuubbudi majji, golle jeñtinooje, walla gostondire to banngal pine e coftal balli, ekn.

Renndooji dñi ene mbaawi dañde jokkondire e renndooji goddi jeyaadi caggal leydi ndii. E nder deen jokkondire, ede mbaawi hebde heen balle gila to banngal tiidtingol njuubbudi majji, haa e darnugol gollorde paayodinde renndoyakooje kam e fagguduyanjkooje.

Ngaal jokkondiral tellitinaangal, ko dum annama gostondiral tan to banngal humpitooji, gann-dal e karallaagal. Edum waawi wonde keblugol konseyeeji dñi, tiidtingol kam e yellitgol potal hakkunde bibbe leydi ndii, wadde ko wi'etee koo "puneeji" hakkunde renndooji dñi e renndooji caggal leydi dñi.

Sifaaji balle gummorteede e deen jokkondire ina keewi, ina mbaawi wonde :

- darnugol kabirde gollorde mawde, sañceeji;
- tabitingol ebbooji peewtude e moyyingol kodki gure teeru dee, ballitgol e ko feewti e kisanal moyyal renndoojii dñi, to banngal nehdi e jañde, widto, pinal, ndema, bamtaare nokkere, cellal e renndo ngoo;
- golle peewtude e jokkere endam;
- gostondire, ballondire to banngal heblooji e humpitooji;
- bamtaare nokkuuji banngal faggudu (wallondirde e kominaaaji dñi e pelle, e gede de yimbe gure dee ngummanii).

ALLUWAL NGALUUJI KAALIS KOMIN 'DII

NGALUUJI	DEPPASUUJI (FEREEJI)
Ngaluuji gollordi dii : - Ngaluuji gollordi deppatamaa (falnde) - Ngaluuji gollordi komin - Gede ummiide e taksuuji komin jobneteedi doon e doon - Gede ummiide e taksuuji komin dee jobneteede e mba'di ngodndi - Ngartameeje kebeteede e gollorde komin oo - Ngartameeje e gede renndo ngoo - Ngartameeje godde	Deppasuuji dii ko dii doo : • Deppasuuji ko feewti e ngalu gollorgu gede de renndo ngoo foti wadde e ñande kala dee • Deppasuuji peewtudi darnugol kabirde gollorde, kubeeje mawde naftorteede wonndude e gede kuu-toteede dee e nder peewnugol majjum.
Ndutaafe de Laamu nguu wadata dee	Deppasuuji badɗiidi dii di nganndu-daa saabi dūm'en ko tottitgol won e mbaawkaaji ngol Laamu nguu wadani renndooji dii fawaade e sardi mbo laa-wol lelni e dow dūum oo. Yeru ko wa'i no : -fereejji pa'tudi e jobnagol taksuuji wonndude e ngartameeje de renndo ngoo dañata dee; -njobdeele yimbe bee kam e pansiyonjaaji pawiidɗi e renndo ngoo so tawii yahii haadi njubbinaama no haanirta nii kadi di njabaama.
Kaalisaaji dii Laamu nguu tottirta dii : Kaalissaji peewtudi dii e ballitgol renndooji dii e ko peewniri kabirde ka e gollorde renndoyanjkooje	Deppaas goddo mbo ammiranooka heen fotaaɗi wadeede e bidsee oo illa tawa ombo soomi naa-foore teentunde e renndo ngoo.
Ngaluuji jeñtinirdi renndooji dii	Konsey renndo ngoo ina waawi amminde e bidsee he ngalu peewtundu e deppasuuji di njoodɗora-nooka. Nguun doon ngalu foti huutoreede tan ko ngam huccitande deppasuuji keñoraadi di nganndu-daa alaa fof e nder bidsee hee to kaalis mum'en ammiroraa e nder balle gummortoode to Laamu dee.
Kaalisaaji puɗɗordi golle tottirteedɗi dii	Reweteebe heen ñamaande hodbe caggal leydi bee lajal ngal tayanaa ko e duubi joyi haadi.

C - NGALUUJI KAALIS DEPARTAMAA (FALNDE) 'DII

Ngaluuji gollirdi departamaa dñi :

Ngaluuji gollirdi departamaa dñi ngummortoo ðum ko e ngaluuji duusirdi tellingol mbaawkaaaji ði Laamu nguu feccata hitaande kala renndooji dñi wonndude e ngaluuji jobneteedi e juutiiji, leydi, kam e ngartam kebeteedam e kuutoragol won e gede mum e kadi e sarwisaaji (golle woon)ðe waðanta yimbe renndo ngoo.

Kala ngalu gollorgu wodngu ngu ji'daa ðuum ko kuulal foti ðum yamirde.

Ngaluuji jeñtinirdi dñi ko dñi doo :

1 - Ngaluuji ði njoodtoranooka, tebbitoodi won e sahaaji, ko wa'i no :

- balle kam e ndonuui tawa mbeedíraa ko ngam jeeñtinirgol;
- Ngaluuji gummoriidi e ballital Laamu;
- Ngaluuji ñamliraadi;
- Ngaluuji gummiidi e njeeygu gede joganoode, walla gummiidi e gede jobnaade, walla gostondiral mahdiiji toowdi;
- Ngaluuji gummiidi e njeeygu jawdi walla kabirde jaggaade furiyeer tawa ko ði laak-naaka haa lajal bi'angal ngal timmii;
- Ngaluuji kaalisaaji jamiraadi yoo beyde heen dñi e nder mba'di heeriindi.

2 - Kaalisaaji tottiraadi e nder bidsee Laamu walla kala fedde walla gollorgal

yimbe tawa ko no annama ballal nii ngam waðde golle mawde e gure teeru kam e kabirde tuugnaade haa jooni e no konsey renndo ngoo lelniri ðum nii.

3 - Kaalisaaji gustaadi e fannu ngalu gollorgu nguu ngam beydude ngalu yeeñtinirngu nguu.

Balle Laamu ðe renndooji dñi kebaani huutoraade ðee maa wonii ko e nder hitaande rewnde e hitaande nde dñi tottiranoodum ndee, maa wonii ko e lajal dottanoongal ngal sahaa nde ðum tottirtee ndee ngal waawaa jaasde hitaande, ðum firtete tottitee Laamu.

ðum heewi waasde firteede tan ko tawa ko ngaluuji gollordí tottiraadi ngam tabitinde porogaramuji golle ðe nganndu-ðaa ene mbaawi yahde e duubi keewdi.

Renndooji kuutortoodi kabirde jeeyirde ina mbaawi waðde heen taksuui e kuutoragol nokkuuji muuðum dñi.

Ko dekkere Laamu dottata taksuui dñi to ði poti haafde doo e kadi no ði poti yobireede hono no ðum siifíraa nii e ngal doo artiigal.

Ngalu puððorgu golle nguu

Laamu nguu ina waawi weedirde ngalu puððorgu golle (awas) renndooji ði nganndu-ðaa dñi kollii e mba'di laabtundi wonde :

- Ngonka kees majji no wa'i hannde nii ina waawi badtinde no feewi e badgol depasuui nganndu-ðaa dñi ko jojjudi no feewi kam e depasuui keñoraadi dñi;
- Kaan ngonka wonaa pamðugol ngalu njogaangu wadi ðum, wonaa kadi haa jooni baasgol fotndude bidsee oo saabii ðuum.

Depasuui renndooji dñi

Depasuui renndooji dñi mbaði ko depasuui ko gollortee koo e ko yeñtinirtee koo.

Depasuui peewtuði e ko gollortee koo ðum ko huunde duumoteende, ko kanji tagata

renndoo ngoo waawde wafde golle mum ñande kala dee kam e humtude haajuuji pawiiɗi e mum.

Depasuuji peewtudi e gefe jeeñtinirde dee tagata ko wafde won e kabirde, mahde kubeeje, darnude gollorde mawde kam haa jooni e dañde kuutorde e kabirde peewnirde deen gefe. Depasuuji gollordi dñi ene wafdi heen ko ñum huunde jojjunde (ko nganndu-ɗaa ñuum ko alaa e sago ñum wafde) ene wafdi heen kadi ko nganndu-ɗaa jojjaaani no feewi fawotoo tan ko e no ñum yiɗiraa.

Depasuuji jojjudi wafdeede dñi ñiin ngoni potɗi ammirooreede e bidsee hee :

- Maa wonii kuulal oo teertini ko renndooji dñi fof yoo mbaɗ ñum walla tawa ko won e majji tan

- Maa wonii hay sinno haa jooni heen sahaaji wonaa alaa e sago won e sarwisaaji walla won e porogaramuuji peewtudi e bamtaare mbaɗee heen, kuulal oo ene teertina yoo renndooji dñi ngammiror e nder bidsseji mu'en depasuuji kaan ñi wonde heen dñi haa teerti noon so tawii wonii ñiin sarwisaaji walla porogaramuuji ngebbanooma e nder lelngo bamtaare ngoo.

Depasuuji jojjudi dñi poti ko dottaneede ngaluu timmungu tawa haa jooni eñum yoni Joodaniido oo Laamu nguu fawaade e no ñum wi'raa e nder doosgal kuubtidinngal renndooji dñi nii e tiitoonde mum V e deftere mum adannee ndee, nde komin oo fufɗoo waawde jillude heen depasuuji ñi njojjaaani no feewi dñi.,

Depasuuji jojjudi dñi (ñi nganndu-ɗaa alaa e sago tan ñi mbaɗee heen) ngoni dñi doo :

- Toppitaagol galle ñiirbirde renndo ngoo e kala kubeeje walla gefe ñe nganndu-ɗaa ko renndo ngoo jeyi ñum'en;

- Fereji biro, mooftirdu defte e kaayitaaji kam e duttorde, kuulal gefe woon, kam e mooftugol jaayndeeji ngenndiije dee;

- Fereji karneeji jubbinirɗi etaa siwil, maanaa kaayitaaji jidduuji, jibinannde e dewle ekn., karneeji besnguujii wonndude e njobdeele liggotoobe heen e gollorde tokoose Etaa siwil bee ;

- Fereji jobnitaagol taksuujii kam e denndingol kaalisaaaji renndo ngoo;

- Jubbingol kaayitaaji kam e njobdi yimbe gollinteebe ñiibbe heen bee ko ji'daa e yettaabe ene liggo heen saha e sahaa walla haa jooni njobdeele won e yimbe Laamu woon gollon-diroobe e renndo ngoo tawa ko laawol kadi tottiri ndeen yamiroore;

- Njobdeele pansiyonaaaji e ko nanndi heen tawa dewɗi laawol, ceedtanaadi haa ñum jabaa;

- Mahgol genaale, toppitaagol mu'en, ekn., tawa ko e dow yamiroore kilifa oo;

- Fereji peewnirɗi kam e mooftirde lelngooji peewtudi e potndugol gefe leydeele, ekn.;

- Kaalissaji gustateedi e dañe kam e ngartameeje renndo ngoo tawa ko kuulalji njamiri ñum;

- Njobdi ñamaale woon tawa ko jojjude, ko wa'i no : depasuuji cummbanoodi wafdeede tawa cuwaano tawo nanondireede e tuma nde joom yamiroore oo kam e kontaabal renndo ngoo wonndude e pawdi (entereeji) njahdoori e deen ñamaale ndii kam e depasuuji duttugol ndaɗɗudi ñamaande ndee;

- Depasuuji peewnitol kam e pittugol laabi, dingire ño yimbe ndentata tawa ñe nganndu-ɗaa ngonaa keertaade Lamu, tawa ko gonde e fawre bidsee renndo ngoo;

- Depasuuji sarwisaaji ñi yimbe renndo ngoo poti wafaneede dñi tawa ko ñi dewɗi laawol;

- Depasuuji peewtudi e tabitingol kuule ñe tonngoode 128 e 129 e nder doosgal sardiji renndooji ngal peewtudi e yubbinde gefe ñee so tawii wonii Joodaniido oo Laamu nguu saliima walla welsindiima ñe tawa kadi ko ñe jahnoode haa ñe nanondiraa, ciifondiraa;

- Depasuuji peewtudi e pompugol galleeji kam e mbeddaaji e nokkuuji woon ngam warde mborosaaji e ñiibnude senaare e nokkuuji dñi tawa kadi ko e dow no laawal yamiriri ñum nii;

- Ballital sarwiis ngenndiyan̄koore toppitiido ndeenka yimbe e cumuuiji tawa ko tottirtee koo e ko dum foti feccirtee nii, fof ko dekkere gummiido e Laamu yamirta dum;
- Depasuuiji peewtudi e tabitingol porogaramuuiji peewtudi e golle jeeñtinirde walla golle ngam bamtaare de konsey oo wooti tawa kadi ko ko tonngaa e lelngo bamtaare hee;
- Ballital badateengal e ngalu ngam cihngol ebbooje de renndo ngoo subii wafde e dow nanondiral mum e goomu cosaangu ngam yiilde ko feewti e balle tokoose kam e won e ebbooje nokku oo;
- Nduttaaje beedeteede seef de wilaas'en, delegeeji leede kam e liggotoobe e nann-gugol juuti e jeereeeji bii.

Ko dum huunde fotnde wadeede alaa e sago depasuuiji di nganndu-daa caabi dum'en ko tottirgol Laamu nguu renndooji dii woon e mbaawkaaji tuugnaade e nanondire badaade e kuulal leydi tammbiido ngool tottirgol ngol.

Woni depasuuijiid ngonaa alaa e sago dii ko kala deppasuuiji di njeyaaka e doggol limtaadi doo dii.

Depaas mbo wonaa alaa e sago mbele waawa wadeede e bidsee hee tan ko tawa ene joganii nokku oo nafaore teskiniinde.

Konsey renndo ngoo ene waawi ammirorde e bidsee hee kaalis depasuuiji di njoodtoranooka. E nder jodnde adannde rewnde e yamiroore kala heen depaas, gardiido konsey oo foti ko siimtude no ngalu nguu huutoriraa nii tawa ene wondi e kaayitaaji ceedtotoodi laabtudi no dum yahri nii. Diin kaayitaaji poti ko wadeede jokke e nder kayitol yamiroore (delibeeraa-siyon) ngol.

Ngam ngalu nguu waawa huutoreede tan ko ngam huccitande depasuuiji di nganndu-daa ko keñoraadi tawa kadi ko di nganndu-daa alaa fof to kaalis mu'en dottanoo e nder bidsee hee. Ñamaale de nganndu-daa yamiroore mu'en kam e njobdi mu'en kala kebaano wadeede e nder lajal duubi nayi caggal nde daawal ngal de njeyaa ngal uddita haa gasi, alaa ko mbaawi badtinde e gede de kuulalji jawtunoo di dii ngammiornoo koo walla nanondire baddanoode heen dee haa gasi ngam wallude renndooji dii, so wonaa tawa leelgol ngol woni sabaabu mum ko Laamu nguu walla boom tawa won ñaawoore nde suwaa joofde woni heen. Lajal dottangal wonande ñamlirbe hodbe caggal leydi bee ko e duubi joyi haadi.

Espace Résidence « Les Dunes »

Appt. N°1414Dakar, Sénégal

Tél. : (221) 33 832 27 86

Fax : (221) 33 832 27 97

E-mail : cerfla@orange.sn